

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
t.a.v. de Minister en de Staatssecretaris
Ministerie van Veiligheid en Justitie
t.a.v. de Minister en de Staatssecretaris

Datum: 31 augustus 2020

Betreft: Reactie AKJ op internetconsultatie Wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties

Geachte Ministers, geachte Staatssecretarissen,

Op 2 juli 2020 heeft u een internetconsultatie uitgezet op het voorstel van de Wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties. Stichting AKJ – *vertrouwenspersonen in de jeugdhulp* – aanbieder van onafhankelijk vertrouwenswerk voor alle cliënten van de Jeugdwet, Veilig Thuis-organisaties en de Raad voor de Kinderbescherming maakt hierbij gebruik van de mogelijkheid de voorgestelde wet van advies en opmerkingen te voorzien.

De vertrouwenspersonen van het AKJ bezoeken alle gesloten jeugdhulpinstellingen in heel Nederland. Dit doen zij sinds de start van de gesloten jeugdhulp in 2008. Iedere groep jeugdigen heeft een eigen vertrouwenspersoon die hen iedere week op een vast moment bezoekt. Tijdens dit bezoek legt de vertrouwenspersoon persoonlijk contact met de jeugdigen. Hij maakt kennis met nieuwe jeugdigen, geeft hen het 'Ken je rechten'-boekje, geeft informatie en advies over rechten, de jeugdhulp en het vertrouwenswerk en ondersteunt hen ter plaatse bij het bespreekbaar maken van hun vragen en klachten. Daarnaast ondersteunt hij bij klachtenprocedures richting de klachtencommissie, het RSJ, het tuchtrecht en de andere betrokken instanties zoals de Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, de gecertificeerde instelling (jeugdbescherming of -reclassering) of de gemeente. Tevens biedt het AKJ informatie, advies en ondersteuning aan de (pleeg)ouders van jeugdigen die in de instelling voor gesloten jeugdhulp verblijven. Zodoende hebben de vertrouwenspersonen een zeer goed beeld van de praktijk van de gesloten jeugdhulp en vanuit die blik geeft het AKJ advies op onderhavig wetsvoorstel.

Het AKJ is van mening dat dit wetsvoorstel een goede aanzet geeft tot versterking van de rechtspositie van jeugdigen die verblijven in een gesloten jeugdinstantie. Een harmonisatie van de rechtspositie is zeker gewenst, daar de Jeugdwet nu onvoldoende houvast biedt voor jeugdigen en professionals. In aanvulling op het wetsvoorstel heeft het AKJ diverse opmerkingen en adviezen welke, indien opgevolgd, nog verder bijdragen aan een sterke rechtspositie van jeugdigen (en hun (pleeg)ouders) in de gesloten jeugdinstanties.

1. De vertrouwenspersoon

Met het wetsvoorstel is een eerste aanzet gedaan tot harmonisatie van het vertrouwenswerk – in de zin van de Jeugdwet – met andere vertrouwenspersoonfuncties, te weten de cliëntenvertrouwenspersoon uit de Wet zorg en dwang (Wzd) en de patiëntenvertrouwenspersoon en de familievertrouwenspersoon uit de Wet verplichte ggz (Wvvgz). Echter, het is noodzakelijk om verder te harmoniseren dan nu is voorgesteld. Onderstaand worden hiertoe aanbevelingen gedaan in lijn met aanbeveling 59 van de thematische wetsevaluatie gedwongen zorg: *"Formuleer de taken en bevoegdheden van de vertrouwenspersoon zoals geregeld in de Wvvgz, de Wzd en de Jeugdwet zoveel mogelijk op een gelijklopende manier. Besteed hierbij aandacht aan belangenverstrengelingen die kunnen ontstaan als een vertrouwenspersoon niet alleen ondersteuning geeft aan de jeugdige/cliënt, maar ook aan diens (pleeg)ouder/vertegenwoordiger."*

1.1. Invulling en uitvoering vertrouwenswerk door twee functionarissen

Pas de definitie van de vertrouwenspersoon aan naar enkel 'vertrouwenspersoon als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet'.

Het vertrouwenswerk voor jeugdigen binnen alle gesloten regimes moet worden uitgevoerd door slechts één functionaris, namelijk de vertrouwenspersoon zoals vastgelegd in de Jeugdwet (landelijk gefinancierd). Dit zorgt voor eenduidige en onafhankelijke uitvoering van het vertrouwenswerk en daarmee een gelijke rechtspositie voor alle jeugdigen die verblijven in een gesloten jeugdinstelling. Bovendien kan hiermee een landelijk beeld gegeven worden van (knelpunten bij) de uitvoering van het vertrouwenswerk en het klachtrecht in alle gesloten jeugdinstellingen.

In de algemene bepalingen van het wetsvoorstel (artikel 1.1) wordt de vertrouwenspersoon gedefinieerd als de vertrouwenspersoon als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet of maandcommissaris als bedoeld in artikel 7 lid 4 van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj). Hoewel de maandcommissaris reeds op grond van de Bjj bevoegd is op te treden als vertrouwenspersoon, heeft hij ook andere taken en – nog belangrijker – een andere positie binnen de justitiële jeugdinrichting (JJI). Zo is de maandcommissaris onderdeel van de Commissie van Toezicht en heeft hij onder andere een bemiddelende rol ten aanzien van klachten (artikel 64 Bjj). Deze bemiddelende rol staat haaks op de ondersteunende rol van de vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon staat naast de cliënt en kan hem ondersteunen in een bemiddelingsgesprek of klachtenprocedure, maar bemiddelt zelf niet. Het is onwenselijk de maandcommissaris tevens op te laten treden als vertrouwenspersoon, aangezien zijn positie en taken onverenigbaar zijn met het vertrouwenswerk. Dit wordt ook onderschreven door het rapport van de Kinderombudsman *'Neem mij(n klacht) serieus!'*. Hierin staat dat bij bemiddeling bij uitstek sprake dient te zijn van processuele rechtvaardigheid; zoals het op gelijkwaardige wijze toepassen van hoor en wederhoor. Dat is onvoldoende geborgd indien de maandcommissaris bij een klacht zowel de rol van vertrouwenspersoon als van bemiddelaar heeft. Zie voor verdere onderbouwing paragraaf 1.2.

Daarnaast heeft de maandcommissaris een andere werkwijze dan de vertrouwenspersoon en verschilt deze werkwijze ook per instelling. De maandcommissaris is immers lid van de Commissie van Toezicht van die betreffende instelling; er is geen overkoepelende organisatie

van maandcommissarissen. Alle vertrouwenspersonen voor de gesloten jeugdhulpinstellingen in Nederland werken conform dezelfde richtlijnen. Het AKJ ziet hierop toe. Wanneer een jeugdige te maken krijgt met een vertrouwenspersoon treft hij altijd eenzelfde werkwijze en kennisniveau. Door eventueel toe te staan dat het vertrouwenswerk wordt uitgevoerd door twee verschillende functionarissen zou ongelijkheid in de rechtspositie in stand blijven, zowel wettelijk als in de uitvoeringspraktijk. Hiermee wordt niet eenzelfde mate van rechtsbescherming gewaarborgd voor jeugdigen in de verschillende regimes. Dit gaat in tegen de bedoeling van de Wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties. Het is daarom onwenselijk dat de maandcommissaris ook als de vertrouwenspersoon zou optreden.

Voor een optimale rechtspositie moeten de taken van de vertrouwenspersoon en de maandcommissaris gescheiden blijven en moeten de taken van de vertrouwenspersoon binnen alle gesloten regimes bij één functionaris belegd worden, te weten de vertrouwenspersoon zoals vastgelegd in de Jeugdwet. De hoog beveiligde gesloten regimes hebben dan, naast een vertrouwenspersoon, een maandcommissaris voor de overige taken die aan de maandcommissaris zijn toegewezen conform de Bjj. Op deze manier wordt in de Wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties helderheid gecreëerd ten aanzien van beide functies en ontstaat gelijkheid voor de jeugdigen binnen de verschillende gesloten regimes.

1.2. Bemiddelende rol van de vertrouwenspersoon

Beleg de bemiddelende taak (artikel 8.1) niet bij de onafhankelijke vertrouwenspersoon, maar bij een andere professional zoals een klachtenfunctionaris, een lid van de klachtencommissie of de maandcommissaris (indien aanwezig). Hiermee wordt de vertrouwenspersoon ook in lijn gehouden met de vertrouwenspersoon in de Wzd en de Wvvgz.

De mogelijkheid tot bemiddeling wordt in dit wetsvoorstel explicieter geregeld dan nu het geval is in de Jeugdwet. Artikel 6.2.1 Besluit Jeugdwet stelt enkel dat, indien de klager daarom verzoekt, de klacht ter kennis gebracht wordt bij een lid van de klachtencommissie teneinde te bemiddelen. Het onderhavige wetsvoorstel geeft meer kaders voor deze bemiddeling. Dit is een positieve ontwikkeling. Bemiddeling, indien gewenst door de klager, is een goede manier om snel en laagdrempelig tot een oplossing te komen. De vertrouwenspersoon wijst jeugdigen (en hun (pleeg)ouders) altijd op de optie om onvrede laagdrempelig en spoedig bespreekbaar te maken met de instelling, bij voorkeur met de betreffende medewerker en/ of in het bijzijn van een manager. In het overgrote deel van de klachten biedt de vertrouwenspersoon dan ook ondersteuning in dergelijke laagdrempelige klacht-/ bemiddelingsgesprekken. De vertrouwenspersoon staat daarbij naast de cliënt en helpt hem zijn verhaal te doen, zijn vragen te stellen en een oplossing te krijgen voor zijn onvrede.

Artikel 8.1 lid 1 van het wetsvoorstel stelt voor de bemiddelende taak toe te bedelen aan de vertrouwenspersoon. Tevens wordt in artikel 8.4 lid 1 gesteld dat de klager zich tijdens de behandeling van de klacht bij de klachtencommissie kan laten bijstaan door een vertrouwenspersoon. Deze taken zijn onverenigbaar met elkaar en kunnen niet beiden toebedeeld worden aan de vertrouwenspersoon. Bemiddeling is één van de facetten van een klachttraject en aangezien jeugdigen (en hun (pleeg)ouders) recht hebben op ondersteuning van de vertrouwenspersoon bij het gehele klachttraject, dus ook de bemiddelende fase, kan de

vertrouwenspersoon deze bemiddelende rol niet uitvoeren. De vertrouwenspersoon kan immers niet gelijktijdig ondersteuning bieden aan de jeugdige/ diens (pleeg)ouder bij bemiddeling en tevens de rol van bemiddelaar op zich nemen. De vertrouwenspersoon staat altijd naast de jeugdige of diens (pleeg)ouders, is daarmee eenzijdig partijdig en de belangenbehartiger voor de cliënt. Een bemiddelaar dient zich neutraal op te stellen en de belangen van meerdere partijen in ogenschouw te nemen en af te wegen. Deze twee rollen bijten elkaar en kunnen niet bij één functionaris belegd worden. Het wettelijk toebedelen van deze rol aan de vertrouwenspersoon levert bovendien strijd op met het Besluit Jeugdwet. In de toelichting op het Besluit staat dat belangrijke taken van de vertrouwenspersoon zijn: het geven van informatie en advies aan cliënten over hun (rechts)positie binnen de jeugdhulp en het ondersteunen van cliënten bij bemiddeling en het formuleren, indienen en afhandelen van hun klachten over de jeugdhulp.

Op het moment dat een vertrouwenspersoon een bemiddelende taak zou uitvoeren, moet hij tijdelijk afstand doen van de onafhankelijke en partijdige ondersteuning aan de jeugdige of diens (pleeg)ouders en gaat hij tussen de jeugdige en de instelling in staan. Indien de bemiddeling niet slaagt heeft de jeugdige de mogelijkheid om naar de externe klachtencommissie te stappen. Kan de vertrouwenspersoon de jeugdige vervolgens hierbij weer ondersteunen? Nee, zeker als de jeugdige niet tevreden is met de uitkomst van de bemiddeling. De vertrouwenspersoon zou hiermee zijn onafhankelijke positie verliezen en zou de client na bemiddeling geen verdere partijdige ondersteuning meer kunnen bieden. Daarnaast levert het ook rolonduidelijkheid op als de vertrouwenspersoon de ene keer als vertrouwenspersoon optreedt en de andere keer in de hoedanigheid van een bemiddelaar. Dit zijn twee wezenlijk verschillende rollen met andere bevoegdheden.

Tevens past bemiddeling, waarmee een oordeel gevraagd wordt ten aanzien van de klacht, niet in de functie van de vertrouwenspersoon. Naast dat hier mogelijk hulpinhoudelijke expertise voor nodig is, is klachtbemiddeling onderdeel van de (informele) klachtenprocedure en daarmee de verantwoordelijkheid van de instelling. De vertrouwenspersoon dient op grond van artikel 1.1 van het wetsvoorstel jo. artikel 1.1 Jeugdwet onafhankelijk te zijn van de instelling en mag niet in dienst van de instelling zijn.

Ook bij de andere vertrouwenspersoonfuncties, zoals de cliëntenvertrouwenspersoon conform de Wzd of de patiëntenvertrouwenspersoon conform de Wvggz is deze bemiddelende rol bewust niet toebedeeld aan de vertrouwenspersoon. Het toebedelen van de bemiddelende taak aan de vertrouwenspersoon pas dus ook niet bij de aanbeveling tot harmonisatie (aanbeveling 59 van de thematische wetsevaluatie gedwongen zorg) van deze functies. Daarnaast is deze bemiddelde rol vergelijkbaar met de rol van de klachtenfunctionaris conform artikel 15 van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz). Bij de behandeling van de Wzd hebben de minister en de staatssecretaris expliciet geconcludeerd dat het niet wenselijk is om de functie van vertrouwenspersoon en klachtenfunctionaris conform de Wkkgz te combineren. Dit heeft geresulteerd in artikel 6.2 Besluit zorg en dwang, waarin is opgenomen dat de cliëntenvertrouwenspersoon niet tevens door de zorgaanbieder wordt aangewezen als klachtfunctionaris op grond van artikel 15 Wkkgz. Door de minister werd gesteld dat, zeker bij situaties waar sprake kan zijn van een heftige inbreuk op de persoonlijke vrijheid van cliënten en met het oog op de positionering van de vertrouwenspersoon als onafhankelijke en partijdige

functie, er geen enkele twijfel mag bestaan dat degene die hem bijstaat onvoorwaardelijk aan zijn kant staat. Dit is onverkort van toepassing bij de gesloten jeugdinstanties.

Ten slotte adviseert ook de Kinderombudsman in het rapport '*Neem mij(n klacht) serieus!*' dat de vertrouwenspersoon met name dient te waken voor de belangen van de jongere en niet die van de instelling. De Kinderombudsman concludeert dat het de voorkeur verdient de bemiddeling door een andere onafhankelijke derde te laten uitvoeren.

1.3. Bijstand bij behandelplan

Leg vast dat de jeugdige en zijn (pleeg)ouders het recht hebben op bijstand van de vertrouwenspersoon bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het (behandel)plan.

In artikel 3.13 lid 4 van het wetsvoorstel wordt voorgesteld dat de jeugdige en de (pleeg)ouders zich, bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het plan, kunnen laten bijstaan door de vertrouwenspersoon. Het is een waardevolle toevoeging dat de vertrouwenspersoon de jeugdige en diens ouders hierbij ondersteuning kan bieden. Bij het vaststellen, evalueren en actualiseren zijn vaak meerdere professionals betrokken en hierdoor ontstaat er (gevoelsmatig) machtongelijkheid tussen de professionals en de jeugdige (of diens (pleeg)ouders). Door de jeugdige het recht te geven op ondersteuning in dit proces, kan hij beter zijn mening geven en er voor zorgen dat deze mening ook echt gehoord wordt. Het is krachtiger dit als recht uit te drukken, in lijn met artikel 12 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het kind (IVRK).

Geef kaders aan de bijstand bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het (behandel)plan. De vertrouwenspersoon biedt informatie, advies en ondersteuning op rechten en rechtspositie van de jeugdige (en zijn (pleeg)ouders) en geen hulpinhoudelijke bijstand. Het is wenselijk om de bijstand bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het (behandel)plan ook als zodanig te kaderen.

Om rolonduidelijkheid tegen te gaan, is het van belang om de kaders van de bijstand bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het plan te duiden en aansluiting te zoeken bij de huidige rol en positie van de vertrouwenspersoon. De bijstand door de vertrouwenspersoon zal bestaan uit het geven van informatie, advies en ondersteuning op de rechten en rechtspositie van de jeugdige (en zijn (pleeg)ouders) en geen hulpinhoudelijke ondersteuning of bemoeienis. Om de positie van de vertrouwenspersoon scherp en eenduidig te houden en geen verkeerde verwachtingen te scheppen bij de jeugdige (en zijn (pleeg)ouders), is het wenselijk deze kaders expliciet op te nemen in de wettekst, dan wel de memorie van toelichting.

1.4. Informatie, advies en bijstand

Leg de taak van de vertrouwenspersoon om informatie, advies én bijstand te verlenen expliciet vast in de wet, in lijn met de vertrouwenspersoon in de Wzd en de Wvvgz.

In artikel 1.1 van het wetsvoorstel wordt voor de definitie van vertrouwenspersoon aangesloten bij artikel 1.1 van de Jeugdwet, te weten; (een) *persoon die beroepsmatig of niet incidenteel als vrijwilliger jeugdigen, ouders of pleegouders op hun verzoek ondersteunt bij de uitoefening van hun*

rechten jegens het college, de jeugdhulpaanbieder of de gecertificeerde instelling, voor zover deze rechten samenhangen met de in deze wet geregelde onderwerpen. Om meer harmonisatie te creëren voor de definitie van vertrouwenspersoon, conform aanbeveling 59 van de thematische wetsevaluatie gedwongen zorg, moet aansluiting gezocht worden bij de wettekst van de Wzd en de Wvggz door tevens in het wetsvoorstel op te nemen dat de vertrouwenspersoon tot taak heeft de cliënt te informeren (artikel 12:1 lid 1 sub a Wvggz) én advies en bijstand te verlenen (artikel 57 lid 1 Wzd en artikel 11:1 lid 1 Wvggz).

Indien het niet in de wettekst wordt opgenomen is het wenselijk dit wel expliciet in de memorie van toelichting te benoemen. Zo staat in de toelichting bij het Besluit Jeugdwet dat de vertrouwenspersoon als taak heeft jeugdigen en (pleeg-)ouders te informeren en te ondersteunen (...). Om dit te kunnen realiseren zijn belangrijke taken van de vertrouwenspersoon: het geven van informatie en advies aan cliënten over hun (rechts)positie binnen de jeugdhulp en het ondersteunen van cliënten bij bemiddeling en het formuleren, indienen en afhandelen van hun klachten over de jeugdhulp. Tot slot wordt ook in de evaluatie van de Jeugdwet consequent gesproken over informatie, advies en klachtondersteuning als het gaat om de taakomschrijving van de vertrouwenspersoon. Het verdient aanbeveling dit als zodanig op te nemen, zodat eenieder begrijpt wat de taak en de rol van de vertrouwenspersoon is.

1.5. Regelmatig persoonlijk contact met de jeugdige

Neem in het wetsvoorstel op dat de vertrouwenspersoon regelmatig persoonlijk contact heeft met de jeugdigen die in de gesloten jeugdinstelling verblijven.

In artikel 7 lid 4 van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichting (Bjj) wordt vastgelegd dat de Commissie van Toezicht middels persoonlijk contact met de jeugdigen zich regelmatig op de hoogte stelt van hun wensen en gevoelens. Bij toerbeurt treedt één van haar leden hiertoe op als maandcommissaris. Een vergelijkbare wettelijke verankering voor regelmatig persoonlijk contact tussen de jeugdigen en de vertrouwenspersoon moet worden opgenomen in het wetsvoorstel. Bijvoorbeeld door toevoeging van een extra lid aan artikel 7.1: *"De vertrouwenspersoon is frequent en op vaste momenten aanwezig in de gesloten jeugdinstelling voor persoonlijk contact met de jeugdige. De directeur informeert een jeugdige, diens ouders of pleegouders wanneer de vertrouwenspersoon aanwezig is en hoe hij te bereiken is."*

Een wettelijke verankering van 'regelmatig persoonlijk contact' draagt bij aan en versterkt de vrije toegang van de jeugdige tot de vertrouwenspersoon, hetgeen in het verleden nog wel eens problematisch is gebleken. Wettelijk gezien heeft de jeugdige vrije toegang tot de vertrouwenspersoon (artikel 4.1.9 lid 3 Jeugdwet), maar dit blijkt soms lastig te effectueren door de jeugdige zelf. Door als vertrouwenspersoon regelmatig persoonlijk contact te hebben met iedere jeugdige, wordt het jeugdigen makkelijker gemaakt hun vrije toegang tot de vertrouwenspersoon te verwezenlijken. Een vrije toegang tot de vertrouwenspersoon versterkt de rechtspositie van jeugdigen in gesloten jeugdinstellingen. Het zorgt ervoor dat jeugdigen regelmatig geïnformeerd worden over hun rechten en dat zij laagdrempelig ondersteuning kunnen krijgen bij het bespreken van klachten en het uiten van onvrede. Daarnaast zorgt een wettelijke verankering van regelmatig persoonlijk contact ervoor dat de instelling een dergelijk contact niet mag afhouden of belemmeren.

Daarnaast is, voor een goede en effectieve uitvoering van het vertrouwenswerk, regelmatig en persoonlijk contact tussen de jeugdige en de vertrouwenspersoon van essentieel belang. Jeugdigen hebben een (vertrouwens)band nodig om daadwerkelijk gebruik te maken van het recht op ondersteuning van de vertrouwenspersoon.

1.6. Vrije toegang

Neem in artikel 4.9 lid 5 van het wetsvoorstel op dat de vertrouwenspersoon geen toestemming van derden hoeft om te spreken met de jeugdige en tevens vrije toegang heeft tot de gebouwen waar jeugdigen zich kunnen bevinden, vergelijkbaar met het Besluit Jeugdwet, de Wzd en de Wvvgz.

In artikel 4.1.2 Besluit Jeugdwet, artikel 58 lid 1 Wzd, artikel 12:2 en 11:2 lid 1 Wvvgz staat expliciet benoemd dat de vertrouwenspersoon vrije toegang heeft tot betrokkene en geen toestemming van derden hoeft om te spreken met betrokkene. In artikel 4.9 lid 5 van het wetsvoorstel wordt enkel vastgelegd dat (o.a.) de vertrouwenspersoon te allen tijde toegang heeft tot de jeugdige. Jeugdigen hebben een zelfstandig recht op contact met en ondersteuning van de onafhankelijke vertrouwenspersoon en het versterkt de rechtspositie om aan genoemd wetsartikel toe te voegen dat daarvoor geen toestemming van derden nodig is.

Tevens zou in het wetsvoorstel opgenomen moeten worden dat de vertrouwenspersoon vrije toegang heeft tot de gebouwen, terreinen en ruimten van de instelling waar jeugdigen zich kunnen bevinden, conform artikel 4.1.4 Besluit Jeugdwet. Hiermee wordt de functie van de vertrouwenspersoon geharmoniseerd binnen de verschillende wetten. Tot slot is het wenselijk hier een positieve verplichting aan toe te voegen voor de instelling, namelijk dat de instelling daartoe de gelegenheid biedt. Dit biedt een extra garantie aan de vrije toegang van de jeugdige tot de vertrouwenspersoon.

1.7. Vertrouwelijk contact met de vertrouwenspersoon

Voeg de vertrouwenspersoon toe aan lid 2 van artikel 4.9 van het wetsvoorstel aangaande het toezicht op bezoek en het vertrouwelijke contact.

Lid 2 van artikel 4.9 stelt dat toezichthoudende maatregelen ten aanzien van bezoek er niet toe mogen leiden dat vertrouwelijke mededelingen in het onderhoud tussen de jeugdige en diens rechtsbijstandverlener bij derden bekend kunnen worden. Hetzelfde moet gelden voor vertrouwelijke mededelingen in het onderhoud tussen de jeugdige en de vertrouwenspersoon. Gesprekken tussen de cliënt en vertrouwenspersoon zijn vertrouwelijk – de vertrouwenspersoon heeft een geheimhoudingsplicht op grond van artikel 7.2 van het wetsvoorstel – en deze vertrouwelijkheid moet te allen tijde gewaarborgd worden. Toezichthoudende maatregelen mogen hieraan geen afbreuk doen. Het verdient aanbeveling de vertrouwenspersoon aan lid 2 toe te voegen op de volgende wijze:

"Voorafgaand aan het bezoek informeert de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke een bezoeker welke toezichthoudende maatregelen worden genomen tijdens het bezoek. De toezichthoudende maatregelen mogen er niet toe leiden dat vertrouwelijke mededelingen in het

onderhoud tussen de jeugdige en diens rechtsbijstandverlener of de vertrouwenspersoon bij derden bekend kunnen worden.”

1.8. Onafhankelijkheid vertrouwenspersoon

Maak de artikelsgewijze toelichting bij artikel 2.3 lid 1 in de memorie van toelichting over de definitie van de onafhankelijkheid van de vertrouwenspersoon kloppend.

In artikel 2.3 van het wetsvoorstel wordt vastgelegd dat een vertrouwenspersoon in ieder geval beschikbaar moet zijn ten behoeve van een gesloten jeugdinstantie. Vervolgens is in de memorie van toelichting opgenomen dat deze functionarissen (genoemd in artikel 2.3) niet in dienst hoeven te zijn van de gesloten jeugdinstantie en *‘In het geval van een vertrouwenspersoon moet deze persoon juist onafhankelijk zijn en heeft het dan ook juist niet de voorkeur dat deze functionaris in dienst is bij de gesloten jeugdinstantie.’* De gekozen formulering *‘heeft niet de voorkeur dat deze functionaris in dienst is’* is onjuist omdat hiermee niet wordt uitgesloten dat de vertrouwenspersoon in dienst is van de instantie. Dit is strijdig met de begripsbepaling van de vertrouwenspersoon conform artikel 1.1 van het wetsvoorstel jo. artikel 1.1 Jeugdwet. In laatstgenoemde artikel staat dat de vertrouwenspersoon *‘onafhankelijk is van het college, de jeugdhulpaanbieder of de gecertificeerde instantie waarmee de jeugdige, zijn ouders of zijn pleegouders te maken hebben.’* De vertrouwenspersoon moet dus onafhankelijk zijn van de gesloten jeugdinstantie en mag niet in dienst zijn van de gesloten jeugdinstantie. De memorie van toelichting moet aangepast worden om de toelichting op de onafhankelijkheid van de vertrouwenspersoon kloppend te maken. Dit kan door de zin aan te passen naar: *“In het geval van een vertrouwenspersoon moet deze persoon juist onafhankelijk zijn en mag deze functionaris niet in dienst zijn bij de gesloten jeugdinstantie”*.

1.9. Voorlichting

Leg de taak van de vertrouwenspersoon tot het geven van voorlichting aan de jeugdigen en medewerkers van de instantie over de aard en uitvoering van zijn taken wettelijk vast, conform de wetteksten ten aanzien van de cliëntenvertrouwenspersoon in de Wzd.

In artikel 6.3 van het Besluit zorg en dwang is opgenomen dat de cliëntenvertrouwenspersoon voorlichting geeft aan de cliënten en hun vertegenwoordigers én aan de medewerkers van de zorgaanbieder over de aard en uitvoering van zijn taken. Voorlichting is een belangrijk onderdeel van het werk van de vertrouwenspersoon en vormt een basis voor het vergroten van de bekendheid onder de jeugdigen (en medewerkers) en daarmee draagt het bij aan de vrije toegang tot de vertrouwenspersoon. Door middel van voorlichting wordt ook de rechtspositie van de jeugdige versterkt: hij krijgt informatie en advies van de vertrouwenspersoon over zijn rechten en zijn rechtspositie binnen het hulpverleningstraject. Het is daarom wenselijk deze taak ook als dusdanig op te nemen in het wetsvoorstel.

1.10. Signalering

Voeg de signalerende taak van de vertrouwenspersoon toe aan het wetsartikel aangaande de functieomschrijving van de vertrouwenspersoon, in vergelijking met wettekst ten aanzien van de vertrouwenspersoon in Wzd en de Wvggz.

Zowel in artikel 57 lid 2 Wzd, artikel 11:1 lid 3 sub a en artikel 12:1 lid 2 sub a Wvggz wordt de signalerende taak van de vertrouwenspersoon wettelijk vastgelegd. Omschreven staat dat het de taak is van de vertrouwenspersoon om signalen over de tekortkoming in de structuur en de uitvoering van de zorg, voor zover deze afbreuk doen aan de rechten van een cliënt, te melden aan de inspectie. Dit is ook in lijn met hoe de functie van de vertrouwenspersoon in de Jeugdwet uitgevoerd wordt. Het is daarom wenselijk deze kerntaak op te nemen in het wetsvoorstel. Dit geeft de vertrouwenspersoon meer positie in het aankaarten van misstanden of andere situaties die afbreuk doen aan de rechten van jeugdigen. In de memorie van toelichting van de Wet centraliseren tolkvoorzieningen auditief beperkten leef- en werkdomein, luisterlijnen en vertrouwenswerk jeugd is opgenomen dat onafhankelijk vertrouwenswerk gezien kan worden als een randvoorwaarde om het jeugdhulpstelsel beter te laten functioneren. Het draagt bij aan de-escalering van conflicten en speelt daarnaast ook een rol in de structurele verbetering van de kwaliteit van de jeugdhulp, onder meer omdat vertrouwenspersonen gesignaleerde problemen bespreken met instellingen en gemeenten.

1.11. Geheimhouding

Voeg de derde uitzondering op de geheimhoudingsplicht van de vertrouwenspersoon (artikel 7.2) toe aan de memorie van toelichting.

In artikel 7.2 wordt de geheimhoudingsplicht van de vertrouwenspersoon jegens de jeugdige (en zijn (pleeg)ouders) vastgelegd. Deze geheimhoudingsplicht biedt een mooie waarborg voor jeugdigen (en hun (pleeg)ouders) in hun contact met de vertrouwenspersoon en hetgeen zij de vertrouwenspersoon toevertrouwen. Artikel 7.2 geeft drie uitzonderingen op deze geheimhoudingsplicht, te weten, wanneer enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht (1), uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (2) of de betrokken jeugdige, ouder of pleegouder toestemming geeft om vertrouwelijke informatie te delen (3). In de memorie van toelichting worden, ten onrechte, slechts twee uitzonderingen genoemd; de uitzondering "uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit" is weggefallen en moet worden toegevoegd. Daarnaast is het wenselijk om een korte toelichting te geven op deze uitzondering. Hierbij kan gedacht worden aan veiligheidskwesties.

1.12. Rapporteren aan de gesloten jeugdinstelling

Leg de taak van de vertrouwenspersoon vast om jaarlijks te rapporteren aan de gesloten jeugdinstelling ten behoeve van het kwaliteitsbeleid, in lijn met de taak van de vertrouwenspersoon in de Wvggz.

De vertrouwenspersonen registreren hun werkzaamheden en de opvallende zaken die zij hierbij tegenkomen. De (gesloten) jeugdhulpinstellingen ontvangen jaarlijks een rapportage waarin

wordt teruggeblikt op deze werkzaamheden. Een dergelijke rapportage geeft een beeld van de vragen en klachten die besproken zijn met de vertrouwenspersoon, de ondersteuning die geboden is, de opvallende zaken die geconstateerd zijn en de signalen die zijn afgegeven. Zodoende draagt het vertrouwenswerk bij aan de kwaliteitsverbetering en het kwaliteitsbeleid van de instelling. Een wettelijke verankering van deze taak is noodzakelijk om deze taak te behouden en te verstevigen. Voor de familievertrouwenspersoon is deze taak vastgelegd in artikel 12:4 lid 2 Wvvgz en in het kader van harmonisatie van de verschillende functies kan de taakomschrijving voor de vertrouwenspersoon in het kader van dit wetsvoorstel dan luiden:

"De vertrouwenspersoon brengt ten minste eenmaal per jaar een rapport uit aan de gesloten jeugdinstantie, ten behoeve van het kwaliteitsbeleid."

1.13. De vertrouwenspersoon

Pas de wet aan, zodat overal gesproken wordt over 'de' vertrouwenspersoon.

De vertrouwenspersoon wordt gedefinieerd in artikel 1.1 van het wetsvoorstel. In sommige artikelen in het wetsvoorstel wordt vervolgens gesproken over 'de' vertrouwenspersoon, zijnde de vertrouwenspersoon zoals omschreven in artikel 1.1. Echter, op verschillende plekken wordt gesproken over 'een' vertrouwenspersoon. Het is aan te bevelen dat te allen tijde gesproken wordt over 'de' vertrouwenspersoon.

1.14. Herformulering artikelen aangaande de vertrouwenspersoon

Herformuleer de artikelen aangaande de vertrouwenspersoon, gezien aanbevelingen 1.1 t/m 1.13, op onderstaande wijze.

Artikel 1.1

- Vertrouwenspersoon: de vertrouwenspersoon als bedoeld in artikel 1.1. van de Jeugdwet.

Artikel 2.3 lid 1 onder c

de vertrouwenspersoon

Artikel 3.13 lid 4

De jeugdige en diens ouders **heeft het recht** zich bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het plan te laten bijstaan door de vertrouwenspersoon. **De bijstand van een vertrouwenspersoon is geen hulpinhoudelijke bijstand, maar ziet gericht op de rechten en rechtspositie van de jeugdige of diens ouders.**

Artikel 4.9 lid 2

Voorafgaand aan het bezoek informeert de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke een bezoeker welke toezichthoudende maatregelen worden genomen tijdens het bezoek. De toezichthoudende maatregelen mogen er niet toe leiden dat vertrouwelijke mededelingen in het onderhoud tussen de jeugdige en diens rechtsbijstandverlener **of de vertrouwenspersoon** bij derden bekend kunnen worden.

Artikel 4.9 lid 3 onder m de vertrouwenspersoon

Artikel 4.9 lid 5

De in het tweede lid, onderdelen f, g, h en m, genoemde personen en instanties hebben te allen tijde toegang tot de jeugdige. De onder m genoemde personen behoeft geen toestemming van derden om te spreken met de jeugdige. De overige in dat lid genoemde personen en instanties hebben toegang tot de jeugdige op in de huisregels vastgestelde tijden en plaatsen.

Artikel 7.1

1. Een jeugdige, diens ouders of pleegouders kunnen in de gesloten jeugdinstelling een beroep doen op de vertrouwenspersoon.
2. De directeur stelt de vertrouwenspersoon in de gelegenheid de jeugdige te spreken. De vertrouwenspersoon behoeft geen toestemming van derden om met de jeugdige te spreken. Onder derden wordt tevens verstaan de ouder met gezag of de voogd van de jeugdige.
3. De vertrouwenspersoon krijgt van de directeur en alle anderen die bij de uitvoering van deze wet betrokken zijn, binnen de door hem gestelde termijn, alle medewerking die hij redelijkerwijs kan vorderen bij de uitoefening van zijn taak.
4. De vertrouwenspersoon heeft tot taak de jeugdige, diens ouder of pleegouder op zijn verzoek informatie, advies of bijstand te verlenen in aangelegenheden die samenhangen met het verblijf in de gesloten jeugdinstelling, de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen, of met het doorlopen van de klachtenprocedure.
5. De vertrouwenspersoon heeft tevens tot taak:
 - a. om signalen over tekortkomingen in de structuur of de uitvoering van vrijheidsbeperkende maatregelen, voor zover deze afbreuk doen aan de rechten van een cliënt, aan de inspectie te melden; en
 - b. om voorlichting te geven aan de jeugdige, diens ouder of pleegouder en aan de medewerkers van de gesloten jeugdinstelling over de aard en uitvoering van zijn taken op grond van deze wet.
6. De vertrouwenspersoon is frequent en op vaste momenten aanwezig in de gesloten jeugdinstelling voor persoonlijk contact met de jeugdige. De directeur informeert een jeugdige, diens ouders of pleegouders wanneer de vertrouwenspersoon aanwezig is en hoe hij te bereiken is.
7. De directeur draagt zorg dat de vertrouwenspersoon vrije toegang heeft tot de gebouwen, terreinen en ruimten van de instelling waar jeugdigen zich kunnen bevinden, voor zover noodzakelijk voor de uitoefening van zijn taak.
8. De vertrouwenspersoon brengt ten minste eenmaal per jaar een rapport uit aan de gesloten jeugdinstelling, ten behoeve van het kwaliteitsbeleid.

Artikel 8.1

1. De directeur stelt een bemiddelaar aan en waarborgt dat, indien deze in dienst is van de gesloten jeugdinstelling, zijn functie onafhankelijk kan uitvoeren en benadeelt hem niet wegens de wijze waarop hij zijn functie uitoefent.
2. Een jeugdige, diens ouders of pleegouders kunnen zich mondeling of schriftelijk wenden tot de bemiddelaar met het verzoek te bemiddelen ter zake van een klacht over de wijze waarop

- de directeur, een jeugdhulpverantwoordelijke of andere medewerker van de gesloten jeugdinstantie zich jegens hen heeft gedragen.
3. De **bemiddelaar** streeft ernaar binnen zes weken de bemiddeling af te ronden.
 4. De **bemiddelaar** stelt de bij de klacht betrokken personen in de gelegenheid hun standpunt mondeling toe te lichten.
 5. Een jeugdige, diens ouders of pleegouders kan zich bij de bemiddeling laten bijstaan door de **vertrouwenspersoon**.
 6. De **bemiddelaar** legt de resultaten van de bemiddeling en zijn oordeel over de klacht vast in een schriftelijk verslag en zendt een gedateerd afschrift daarvan naar degene die zich had gewend tot de **bemiddelaar**, **de betrokken vertrouwenspersoon** en de directeur.
 7. De directeur beslist binnen vier weken na ontvangst van het verslag, bedoeld in het vierde lid, of hij naar aanleiding van de klacht en de bemiddeling maatregelen zal nemen en welke maatregelen dat zijn. Deze beslissing deelt hij mede aan degene die zich had gewend tot de **bemiddelaar**, **de betrokken vertrouwenspersoon** en de **bemiddelaar**.

Artikel 8.4 lid 1

De klager kan zich tijdens de behandeling van de klacht doen bijstaan door **de** vertrouwenspersoon of andere persoon.

2. Klachtrecht

2.1. Verjaringstermijn voor het indienen van een klacht

Schrap de verjaringstermijn (artikel 8.2), met name voor jeugdigen, voor het indienen van een klacht of verruim deze naar minimaal één jaar.

De termijn die in het wetsvoorstel wordt gesteld voor het indienen van een klacht bij de klachtencommissie, te weten uiterlijk op de zevende dag nadat zij kennis hebben gekregen van de beslissing waarover zij willen klagen, is veel te kort. Dit is tevens de termijn die gesteld wordt aan het indienen van beroep bij het RSJ en de vertrouwenspersonen merken in de praktijk dat hier weinig gebruik van wordt gemaakt, mede vanwege de te korte termijn voor het indienen van beroep. Jeugdigen moeten de mogelijkheid krijgen om een klacht in te dienen wanneer zij daaraan toe zijn en hebben meer tijd nodig dan de voorgestelde termijn. Niet altijd is het voor een jeugdige meteen duidelijk dat een beslissing klachtwaardig is of dat zij de mogelijkheid hebben om daartegen een klacht in te dienen, zeker wanneer dit niet (ten tijde van de beslissing) aan hen kenbaar wordt gemaakt door de instantie. Soms komen jeugdigen pas achter de klachtwaardigheid nadat zij hun situatie met de vertrouwenspersoon hebben besproken tijdens het bezoek. De vertrouwenspersoon komt één keer per week op de groep van de jeugdige, wat de termijn van zeven dagen zeer kwetsbaar maakt. De termijn kan al verstreken zijn als de jeugdige beseft dat hij op basis van de wet een mogelijkheid heeft om de beslissing te laten toetsen door een externe partij. Uiteraard is het dan voor de jeugdige mogelijk om te motiveren aan de klachtencommissie dat zijn klacht toch ontvankelijk moet zijn, maar dit werpt een ongewenste drempel op voor het klachtrecht. Ervaringsdeskundigen hebben aangegeven de

termijn van zeven dagen ook veel te kort te vinden voor het indienen van een klacht. Eén van hen gaf aan: "*Maar dan heb ik mijn vertrouwenspersoon nog niet eens kunnen spreken.*"

Daarnaast komt het vaak voor dat jeugdigen pas een klacht willen of durven indienen als zij niet meer op de groep of binnen de instelling verblijven. Ze zijn bang voor de gevolgen en eventuele represailles als gevolg van het indienen van een klacht. Daarnaast zijn er jeugdigen die het incident vooral voor de volgende jeugdige wil laten toetsen en minder voor zichzelf. Ook dan is een ruimere verjaringstermijn gewenst.

Het indienen van een klacht en daarmee het verstevigen van de rechtspositie van de jeugdige binnen deze wet is van groot belang. Niet alleen in de specifieke situatie van de jeugdige, maar ook om de kwaliteit van de hulpverlening hoog te houden. Door het schrappen van de termijn, dan wel het verruimen van deze termijn naar één jaar, wordt dit recht voor de jeugdige verstevigd en beter beschermd.

2.2. Te allen tijde rechtstreekse toegang tot klachtencommissie

Het recht een klacht in te dienen bij de klachtencommissie moet onvoorwaardelijk zijn en blijven. Verduidelijk dat bemiddeling geen voorwaarde is voor toegang tot de klachtencommissie.

Artikel 8.2 lid 1 sub a geeft een opsomming van beslissingen waarover jeugdigen en hun (pleeg)ouders een klacht kunnen indienen bij de klachtencommissie. Het gaat om beslissingen tot toepassing van een maatregel als bedoeld in de artikelen 4.8 t/m 4.16, 5.3, 6.2 en 6.3. Al deze beslissingen hebben betrekking op het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen (en disciplinaire straffen in instellingen met een hoog beveiligd gesloten regime). In sub c wordt daarnaast bepaald dat ook tegen beslissingen naar aanleiding van bemiddeling een klacht bij de klachtencommissie kan worden ingediend. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat bij alle beslissingen die niet gaan over het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen (of de andere in sub a genoemde beslissingen), niet de mogelijkheid bestaat om direct een klacht in te dienen bij de klachtencommissie, maar er altijd eerst bemiddeld zou moeten worden. Dit is onwenselijk. Het recht direct een klacht in te dienen bij de klachtencommissie moet onvoorwaardelijk zijn. Bemiddeling is een mogelijkheid wanneer de klager dat wenst, maar niet als voorwaarde voor het klachtrecht. Deze beperking is niet terug te vinden in de Jeugdwet aangaande de vereisten aan de klachtenprocedure. Het is aan te bevelen de toelichting op dit artikel te verduidelijken en ervoor te zorgen dat het niet mogelijk is (voor instellingen) om bemiddeling als voorwaarde voor de toegang tot de klachtencommissie te hanteren.

2.3. Tolk in de klachtenprocedure

Maak ook tijdens bemiddeling bijstand van een tolk mogelijk, indien de klager de Nederlandse taal onvoldoende beheerst.

Artikel 8.4 van het wetsvoorstel voorziet in de mogelijkheid tot bijstand van een tolk gedurende de behandeling van de klacht door de klachtencommissie, indien de klager de Nederlandse taal onvoldoende beheerst. In het kader van het spoedig oplossen en ondervangen van klachten is

het aan te bevelen om ook in de bemiddelingsfase de bijstand van een tolk mogelijk te maken indien de klager de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheerst.

2.4. Termijnen binnen de klachtenprocedure

Leg een termijn vast voor het komen tot een beslissing door de klachtencommissie en verruim de termijn van het indienen van het beroepschrift.

In tegenstelling tot de wettelijke bepalingen van de Jeugdwet over het klachtrecht bij vrijheidsbeperkingen en verlof, wordt in artikel 8.6 lid 1 van het wetsvoorstel geen termijn gesteld waarbinnen de klachtencommissie een schriftelijke en gemotiveerde beslissing dient te nemen. Op basis van de Jeugdwet heeft de klachtencommissie hiervoor maximaal vier weken (artikel 6.5.1 lid 3). Om de doorlooptijd van een klachtenprocedure voor zowel jeugdigen (en diens (pleeg)ouders), als professionals zo kort mogelijk te houden, is het aan te bevelen in het wetsvoorstel alsnog een beslistermijn op te nemen. Het is vanzelfsprekend om hiervoor aan te sluiten bij de huidige termijn van vier weken.

Daarnaast staat in artikel 8.8 lid 4 van het wetsvoorstel dat (de directeur of de klager) het beroepschrift uiterlijk op de zevende dag na ontvangst van het afschrift van de beslissing van de klachtencommissie moet indienen bij de beroepscommissie. Deze termijn is te kort en zou minimaal één maand moeten zijn. Om een effectieve en volwaardige beroepsmogelijkheid te hebben, moeten jeugdigen zo goed mogelijk de kans krijgen hiervan gebruik te maken. Met een beroepstermijn van zeven dagen wordt dit niet gerealiseerd. De jeugdige moet tijd gegeven en gegund worden om na te denken over de beslissing van de klachtencommissie en de belangen en consequenties van het beroep af te wegen. Tevens zou in artikel 8.8 een aanvullend lid moeten worden opgenomen, waarin van deze termijn kan worden afgeweken, in lijn met de mogelijkheid van de klachtencommissie om na het verstrijken van de termijn klachten alsnog ontvankelijk te verklaren (artikel 8.2 lid 3 wetsvoorstel).

3. Vrijheidsbeperkende maatregelen

3.1. Rechtvaardigingsgronden vrijheidsbeperkingen

Heroverweeg de formulering van artikel 1.5 ten aanzien van de rechtvaardigingsgronden voor de inzet van vrijheidsbeperkingen. Onder meer het benoemen van de 'veiligheid en de orde van de gesloten instelling' als rechtvaardigingsgrond en het niet meer benoemen van 'voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp van de beoogde doelen te bereiken' zorgt voor een verruiming voor de toepassing van vrijheidsbeperkingen ten opzichte van de huidige situatie in de Jeugdwet.

Artikel 1.5 van het wetsvoorstel stelt dat een jeugdige geen andere beperkingen wordt opgelegd dan die noodzakelijk zijn voor het doel van het verblijf (de drie doelen benoemd in artikel 1.4) of voor de veiligheid en orde in de gesloten jeugdinstantie. De gekozen formulering is ruimer dan de huidige formulering voor de toepassing van vrijheidsbeperkingen in de Jeugdwet, terwijl in de huidige situatie reeds te zien is dat deze rechtvaardigingsgronden te ruim worden uitgelegd.

Met name de term 'veiligheid' is breed te interpreteren. De memorie van toelichting geeft onvoldoende houvast voor wat verstaan kan worden onder 'de veiligheid en orde in de gesloten jeugdinstelling'. Dit kan leiden tot ongewenste en niet beoogde vrijheidsbeperkingen.

Op basis van het wetsvoorstel kunnen vrijheidsbeperkingen dus worden ingezet als deze noodzakelijk zijn voor het doel van het verblijf of noodzakelijk zijn voor de veiligheid en orde in de gesloten jeugdinstelling. Dit zijn geen cumulatieve eisen. Hierdoor kunnen er, los van de doelen van die jeugdige, in allerhande 'veiligheid en orde situaties' vrijheidsbeperkingen worden toegepast. De rechtvaardigingsgronden zouden op zijn minst cumulatief moeten zijn. Hierdoor ontstaat de verbinding tussen de betreffende jeugdige die de orde of veiligheid verstoort en om die reden een beperking krijgt opgelegd, omdat zijn gedrag niet op een andere manier kan worden omgebogen.

In de Jeugdwet is de rechtvaardigingsgrond voor een vrijheidsbeperking per vrijheidsbeperking bepaald (zie onder in het schema). Dit is wenselijker dan hetgeen nu voorgesteld wordt. Daarbij is op basis van de Jeugdwet nimmer de orde in de gesloten jeugdinstelling direct een rechtvaardiging voor de toepassing van een vrijheidsbeperking en zou dat in de nieuwe situatie ook niet het geval moeten zijn.

Vrijheidsbeperkende maatregel	Inzetten indien
Plaatsverbod; afzondering; overplaatsing; vastpakken en vasthouden (artikel 6.3.1 Jeugdwet)	- voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp te beogen doelen te bereiken OF - voor zover noodzakelijk voor de veiligheid van de jeugdige of anderen
Jeugdhulpverleningsprogramma's (artikel 6.3.2 Jeugdwet)	- voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp te beogen doelen te bereiken
Geneeskundige behandelingsmethoden (artikel 6.3.2 Jeugdwet)	- voor zover noodzakelijk ter afwendig van gevaar voor de gezondheid of de veiligheid van de jeugdige of anderen EN - voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp te beogen doelen te bereiken
Beperking communicatie; beperking of toezicht bezoek (artikel 6.3.3 Jeugdwet)	- voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp te beogen doelen te bereiken
Onderzoek aan lichaam en kleding; onderzoek van urine; onderzoek van kamer; onderzoek van poststukken (artikel 6.3.4 Jeugdwet)	- voor zover noodzakelijk om de met de jeugdhulp te beogen doelen te bereiken OF - voor zover noodzakelijk om te voorkomen dat de jeugdhulp aan andere jeugdigen wordt tegengewerkt

Ter illustratie is hieronder een aantal vrijheidsbeperkingen geschetst die nu al voorkomen en waarvan het de vraag is of deze toegepast kunnen worden op basis van de Jeugdwet. Naar verwachting zouden deze situaties straks makkelijker te rechtvaardigen zijn op basis van de 'veiligheid en orde van de instelling'. Dit is een zeer onwenselijke ontwikkeling:

- Te weinig personeel: iedereen gedurende een deel van de dag op kamer met de deur op slot.
- Sleutel van een personeelslid kwijt: iedereen blijft op kamer totdat de sleutel gevonden is.

- Ruzie tussen twee jongeren op de groep: iedereen gaat naar kamer, met de deur op slot.
- Onrust op de groep: op/af programma. De helft van de groep mag op de groep zijn, de andere helft is dan verplicht op kamer. Dat wisselt zich af gedurende de dag voor een x aantal dagen.
- Incident op een andere groep: alle jongeren op de hele locatie (meerdere groepen) op kamer tot de situatie op de andere groep onder controle is.
- Standaard 24 uur op kamer nadat er een alarmsituatie is geweest of 48 uur op kamer na een alarmsituatie met agressie: de inzet van die maatregel staat geheel los van de gesteldheid van de jeugdigen. Het lijkt bedoeld als straf en het gedrag dat heeft geleid tot de piepersituatie te ontmoedigen en komt als zodanig dus los te staan van het individu.

3.2. Doelen vrijheidsbeperkende maatregelen

Heroverweeg de toepassing van vrijheidsbeperkingen gericht op de 'orde in de instelling te handhaven' en 'strafbare feiten te voorkomen of op te sporen' te schrappen, in ieder geval voor het beperkt gesloten en gesloten regime.

In de Jeugdwet zijn vrijheidsbeperkingen nimmer mogelijk enkel gericht op het handhaven van de orde in de instelling of om strafbare feiten te voorkomen of op te sporen, maar zijn deze latijd gekoppeld aan de (het gedrag van de) specifieke jeugdige. Desondanks is in de huidige situatie zichtbaar dat eerstgenoemde plaatsvindt, ondanks dat de inzet hier niet toe dient. De huidige formulering betreft een verruiming van de mogelijkheden vrijheids-beperkingen toe te passen en dat zou juist voorkomen moeten worden. Dit doet afbreuk aan de rechtspositie van jeugdigen ten opzichte van de huidige situatie onder de Jeugdwet. Het verdient de aanbeveling deze doelen voor een vrijheidsbeperking te heroverwegen.

3.3. Nee, tenzij

Laat het 'Nee, tenzij' uitgangspunt, ten aanzien van het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen, vaker terugkomen teneinde dit uitgangspunt sterker te verankeren in de wet.

Het uitgangspunt van 'Nee, tenzij' ten aanzien van het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen komt tot uiting in artikel 1.5. In de overige artikelen komt dit niet of in ieder geval minder sterk naar voren. In hoofdstuk 4 van het wetsvoorstel wordt genoemd welke vrijheidsbeperkingen, in welke situaties of onder welke voorwaarden, mogen worden toegepast. Het verdient de aanbeveling ook hier het uitgangspunt van 'Nee, tenzij' terug te laten komen. Bijvoorbeeld door bij ieder artikel aangaande een beperking van vrijheid te benoemen dat, indien noodzakelijk zoals bedoeld in artikel 1.5 van de wet, een beperking kan worden toegepast. Een herhaling van dit uitgangspunt draagt bij aan een sterkere verankering hiervan in de wet en in de uitvoering hiervan.

3.4. Maatregel tijdelijke noodsituatie

Het terugbrengen van de termijn waarvoor een maatregel in verband met een tijdelijke noodsituatie kan worden opgelegd van zeven naar drie dagen is een zeer positieve wijziging. Echter, op een aantal andere punten is wijziging of nadere toelichting aanbevolen.

Geef een nadere toelichting aan en beperk de definitie van de 'noodsituatie'.

Artikel 4.2 lid 2 sub b van het wetsvoorstel stelt dat een maatregel slechts toegepast mag worden als de maatregel tijdelijk noodzakelijk is ter afwijking van een noodsituatie, gelet op de veiligheid en gezondheid van een jeugdige, de veiligheid in de instelling, de bescherming van rechten en vrijheden van anderen of de voorkoming van strafbare feiten. Dit is een zeer brede definitie en verdient meer toelichting. Feitelijk zou ieder incident ondergebracht kunnen worden binnen deze definitie van een noodsituatie. Dit is onwenselijk en doet afbreuk aan de rechtspositie van jeugdigen, zoals bedoeld in de Wet rechtspositie gesloten jeugdinstellingen.

Leg vast dat altijd binnen 12 uur instemming gevraagd moet worden aan de gedragswetenschapper voor het toepassen van maatregelen ter afwijking van een noodsituatie.

Artikel 4.2 lid 4 stelt voor dat de directeur, alleen bij voortzetting van een maatregel ter afwijking van een noodsituatie na 12 uur, instemming vraagt van de gedragswetenschapper. In de Jeugdwet is vastgelegd dat de toepassing van een maatregel ter afwijking van een noodsituatie altijd gemeld moet worden aan de gedragswetenschapper en dat deze binnen 24 uur toestemming moet geven voor de toepassing van deze maatregel. Een dergelijke wettelijke regeling verdient de voorkeur boven het pas verkrijgen van instemming voor een maatregel die langer dan 12 uur duurt, met de aanpassing dat de instemming binnen 12 uur verleend moet worden (in plaats van de huidige 24 uur).

Het uitsluitend vragen om instemming bij voortzetting na 12 uur, betekent geen toetsing of betrokkenheid van de gedragswetenschapper op de maatregel die korter dan 12 uur duurt. Dit is niet in het belang van de jeugdige en daarom onwenselijk. Ook bij een maatregel korter dan 12 uur is het wenselijk dat de gedragswetenschapper betrokken wordt om te bekijken of toch een aanpassing nodig is van het plan, maar meer nog om te bekijken wat nodig is om te voorkomen dat een dergelijke maatregel nog een keer toegepast wordt. Uiteindelijk is het de gedragswetenschapper die instemming moet geven voor de in het plan op te nemen vrijheidsbeperkingen, dus zou hij ook te allen tijde betrokken moeten worden bij de toepassing van maatregelen die niet in het behandelplan zijn opgenomen. Daarbij geeft het betrekken van de gedragswetenschapper erkenning aan de impact die een dergelijke maatregel op een jeugdige kan hebben en geeft het de jeugdige de mogelijkheid om samen met de gedragswetenschapper de kans op herhaling te verkleinen.

3.5. Afbouw vrijheidsbeperkende maatregel

Geef de gedragswetenschapper, indien hij niet de jeugdhulpverantwoordelijke is, een rol bij het voorstel tot afbouw van de toepassing van een vrijheidsbeperkende maatregel.

Artikel 4.4 lid 3 stelt dat de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke, nadat hij beslist tot het toepassen van een maatregel, zo spoedig mogelijk een voorstel tot afbouw van de toepassing van die maatregel opstelt. Het verdient aanbeveling dat de gedragswetenschapper, indien hij niet de jeugdhulpverantwoordelijke is, hierin ook een rol krijgt toebedeeld. Hij is immers degene die beslist tot opname van vrijheidsbeperkende maatregelen en moet te allen tijde betrokken worden bij de toepassing en de afbouw van vrijheidsbeperkingen.

Bespreek het voorstel tot afbouw van de vrijheidsbeperkende maatregel met de jeugdige en stel het voorstel tot afbouw op schrift.

Het verdient de aanbeveling om de jeugdige te betrekken bij het voorstel tot afbouw van de vrijheidsbeperkende maatregel en het op schrift stellen hiervan. Zo weet eenieder wat dit voorstel inhoudt. Het geeft tevens inhoud aan artikel 12 IVRK, het recht van de jeugdige om gehoord te worden/ zijn mening te geven.

3.6. Melden van een vrijheidsbeperking aan de ouder met gezag of gecertificeerde instelling

Leg vast dat de directeur iedere toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen (onverwijld) meldt aan de gecertificeerde instelling die de voogdij- of reclasseringsmaatregel uitvoert alsmede aan de ouders indien de jeugdige niet onder toezicht is gesteld, in lijn met de huidige bepalingen van de Jeugdwet.

De Jeugdwet stelt dat de instelling de toepassing van een vrijheidsbeperkende maatregel meldt aan de gecertificeerde instelling die de voogdij- of reclasseringsmaatregel uitvoert alsmede aan de ouders indien de jeugdige niet onder toezicht is gesteld. In het wetsvoorstel is een dergelijke meldplicht ook opgenomen (in artikel 9.2) echter, maar eens per zes maanden. Dit is een ongewenst lange periode voor het geven van een terugkoppeling over ingrijpende vrijheidsbeperkingen. Niet alleen zal het gaan om een naar verwachting aanzienlijke hoeveelheid maatregelen waarover gerapporteerd moet worden, ook geeft het ouders dan pas na zes maanden de kans om een toegepast vrijheidsbeperking met hun kind te bespreken of hierover een klacht in te dienen. Dit is zeer ongewenst. Voor de gecertificeerde instelling is dit evenzeer een te lange periode voor een terugkoppeling over dergelijke ingrijpende maatregelen. Ook voor hen is het van belang eerder te weten aan welke vrijheidsbeperkingen de jeugdige onderhevig is. Het verdient de voorkeur een dergelijke toepassing onverwijld te melden aan de gecertificeerde instelling die de voogdij- of reclasseringsmaatregel uitvoert alsmede aan de ouders indien de jeugdige niet onder toezicht is gesteld. Door pas na zes maanden een terugkoppeling te geven wordt iedere kans op, aanvullende, pedagogische meerwaarde van een toegepaste vrijheidsbeperking gemist. Zowel (pleeg)ouders, als een jeugdbeschermer of jeugdreclasseringsmedewerker kunnen hier een grote rol in spelen.

Ten slotte strookt een meldplicht per zes maanden niet met de minimale evaluatietermijn (ieder twee maanden) van het (behandel)plan. In dergelijke evaluaties komen ook de vrijheidsbeperkende maatregelen aan bod en de noodzaak deze te behouden in het plan. Hierbij zal gesproken worden over hoe vaak en wanneer maatregelen zijn toegepast. Een terugkoppeling over de toegepaste maatregelen zou op zijn minst voorafgaand aan een evaluatie van het plan gegeven moeten worden en niet pas maanden later.

3.7. Differentie vrijheidsbeperkingen naar leeftijd

Heroverweeg de differentiatie in de toepassing en duur van vrijheidsbeperking op basis van leeftijd en maak voor alle kinderen onder de 18 dezelfde, minimale beperkingen mogelijk.

Het AKJ vindt het ongewenst om de duur en de toepassing van vrijheidsbeperking te differentiëren naar leeftijd zoals voorgesteld in dit wetsvoorstel. Want wat is nu echt het verschil tussen een 15- of een 16-jarige. Het AKJ is van mening dat een hogere leeftijd niet een zwaardere of langere vrijheidsbeperking rechtvaardigt. Voor alle kinderen onder de 18 jaar zouden dezelfde minimale beperkingen moeten gelden en zou meer naar de persoon gekeken moeten worden dan naar diens leeftijd. Denk hierbij ook aan een kind van 17 jaar met de verstandelijke vermogens van een 13-jarige. Op basis van dit wetsvoorstel mogen hem zwaardere vrijheidsbeperkingen opgelegd worden dan een kind van 13 jaar, terwijl zij over dezelfde verstandelijke vermogens beschikken. Dit is onwenselijk. Ook voor hem zouden maximaal de vrijheidsbeperking voor de categorie tot 16 jaar moeten gelden, echter deze mogelijkheid bestaat nu niet in het wetsvoorstel. Om een verbetering van de rechtspositie te bewerkstelligen, verdient het de voorkeur te kiezen voor een differentiatie naar persoon in plaats van naar leeftijd en voor de maximum duur van de toe te passen maatregelen te kiezen voor de maxima die nu genoemd staan voor de jeugdigen onder de 16 jaar.

Indien vastgehouden wordt aan leeftijdsgrenzen voor de duur van een vrijheidsbeperking, maak dan ook onderscheid naar jeugdigen onder de 12 jaar. Voor hen is een andere (wijze van) toepassing en/of kortere duur passender.

Als toch vastgehouden wordt aan een differentiatie voor de toepassing en de duur van vrijheidsbeperkingen naar leeftijd, dan moet ook onderscheid gemaakt worden in de leeftijdscategorie tot 12 jaar. Voor hen zouden minder en kortere, of zelfs geen aanvullende vrijheidsbeperkingen mogelijk gemaakt moeten worden, bovenop de vrijheidsbeperking van verblijf in een gesloten jeugdinstantie. Ook verdient het aanbeveling om in de memorie van toelichting op te nemen dat bij de uitvoering van een vrijheidsbeperkende maatregelen (extra) rekening gehouden moet worden met de (jonge) leeftijd van een kind.

3.8. Informeert de jeugdige over de vertrouwenspersoon bij vrijheidsbeperkende maatregelen

Leg vast dat de jeugdige bij de toepassing van een vrijheidsbeperkende maatregel geïnformeerd wordt over de mogelijkheid van advies en bijstand van de vertrouwenspersoon, vergelijkbaar met de Wzd en de Wvvgz.

In de Wzd en de Wvvgz is vastgelegd dat de cliënt geïnformeerd wordt over de mogelijkheid van advies en bijstand van de vertrouwenspersoon indien er bepaalde beslissingen genomen worden (zie bijvoorbeeld artikel 47 lid 6 Wzd en 8:17 lid 6 Wvvgz). Deze wettelijk vastgestelde informatieplicht draagt bij aan een betere rechtsbescherming voor de cliënt, omdat de cliënt geïnformeerd wordt over de rechten die hij heeft op basis van de wet. Een vergelijkbare bepaling in het onderhavige wetsvoorstel is wenselijk voor de rechtsbescherming van de jeugdigen binnen de gesloten regimes bij de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregel. Het AKJ adviseert aan artikel 4.4 een vierde lid toe te voegen waarin is opgenomen dat de directeur of

jeugdhulpverantwoordelijke de jeugdige altijd informeert over de mogelijkheid van advies en bijstand door de vertrouwenspersoon, wanneer er vrijheidsbeperkende maatregelen worden toegepast. Op deze wijze wordt niet alleen de stem van de jeugdige gehoord, maar hem ook de mogelijkheid geboden betrokken te worden bij beslissingen die van groot belang zijn voor zijn leven. Dit is in lijn met artikel 12 IVRK.

3.9. Verplichting tijdelijk in de eigen kamer te verblijven, zonder afsluiting van de kamerdeur versus kortdurende uitsluiting van het verblijf op de groep

Geef een nadere toelichting over het verschil tussen en de toegevoegde waarde van de pedagogische time-out maatregel van artikel 3.11 en de vrijheidsbeperkende maatregel 'verplichting tijdelijk in de eigen kamer te verblijven, zonder afsluiting van de kamerdeur' van artikel 4.6 lid 1 sub c.

Het wetsvoorstel geeft drie mogelijkheden om een jeugdige op zijn eigen kamer te plaatsen:

Artikel	Toelichting	Eigen kamer	Duur	Deur op slot
Artikel 3.11	Pedagogische time-out Kortdurende uitsluiting van het verblijf op de groep of van een gemeenschappelijke activiteit	Ja, maar kan ook ergens anders	Maximaal 1 uur per keer en 2 uur per etmaal	Nee
Artikel 4.6 lid 1 sub c	Vrijheidsbeperkende maatregel verplichting tijdelijk in de eigen kamer te verblijven, zonder afsluiting van de kamerdeur	Ja	Geen maximum	Nee
Artikel 4.6 lid 1 sub d	Vrijheidsbeperkende maatregel insluiting in de eigen kamer	Ja	Maximum afhankelijk van regime en leeftijd	Ja

Ten aanzien van deze mogelijkheden is antwoord nodig op de volgende vragen:

- Wat is het inhoudelijk verschil tussen de vrijheidsbeperkende maatregel 'verplichting tijdelijk in de eigen kamer te verblijven, zonder afsluiting van de kamerdeur' en de time-out van artikel 3.11?
- Wat voegt het toe om de beide opties op te nemen in de wet?
- Wanneer wordt de pedagogische maatregel opgelegd en wanneer de vrijheidsbeperving? Wie bepaalt dat?
- Bij de vrijheidsbeperkende maatregel 'verplichting tijdelijk in de eigen kamer te verblijven, zonder afsluiting van de kamerdeur' staat specifiek toegelicht dat de jeugdige de kamer kan verlaten, maar de vraag is wat er gebeurt als hij dat doet? Wordt hieraan een consequentie verbonden. Indien ja, kan de jeugdige de kamer dan daadwerkelijk verlaten?

Hetzelfde gaat op voor de kortdurende uitsluiting van een gemeenschappelijke activiteit (pedagogische time-out van artikel 3.11) versus de vrijheidsbeperving 'het beperken van deelname aan gemeenschappelijke activiteiten' (artikel 4.6 lid 1 sub b). In feite komt dit op hetzelfde neer en de vraag is wat het verschil en de toegevoegde waarde hiervan is?

3.10. Insluiting in de eigen kamer

Heroverweeg de maximale duur van de insluiting in de eigen kamer voor het gesloten en hoog beveiligd regime.

Artikel 4.12 van het wetsvoorstel bepaalt de maximale duur van de vrijheidsbeperking 'insluiting in de eigen kamer' op één dag voor jeugdigen onder de 16 jaar en op twee dagen voor jeugdigen van 16 jaar of ouder. Het 24 of zelfs 48 uren alleen ingesloten zijn in de eigen kamer is een erg lange tijd en het verdient de aanbeveling om de maximale duur te heroverwegen en vast te stellen op maximaal 12 en 24 uren.

Geef een nadere toelichting over eventuele aanvullende maatregelen die genomen mogen worden bij insluiting in de eigen kamer, zoals het strippen/ leeghalen van de kamer.

Wanneer jeugdigen in de gesloten jeugdhulp te maken krijgen met een afzondering in eigen kamer, dan worden hierbij vaak aanvullende maatregelen genomen. Zo wordt een kamer bijvoorbeeld gestript (ontdaan van voorwerpen die gevaarlijk kunnen zijn (zoals een spiegel of een pincet) of voorwerpen waarmee een jeugdige zich kan vermaken zoals een radio of TV) of volledig leeggehaald. In het belang van de rechtspositie van de jeugdigen bepleit het AKJ dat gedetailleerd wordt beschreven of, wanneer en met welke restricties dergelijke aanvullende maatregelen zijn toegestaan. Ter vergelijking: in de psychiatrie mag dit alleen als de cliënt een acuut gevaar voor zichzelf en zijn omgeving vormt.

3.11. Informeren over de duur van de maatregelen versus tijdsbesef

Geef de jeugdige niet alleen informatie over de duur van een maatregel, maar ook een vorm van tijdsbesef.

Artikel 4.6 lid 2 stelt dat, voorafgaand aan de toepassing van de maatregelen, de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke een jeugdige informeert over de duur ervan. Het is uiteraard van groot belang dat de jeugdige vooraf weet hoe lang een vrijheidsbeperking duurt. In de huidige praktijk wordt de jeugdige hierover niet altijd geïnformeerd en wordt de duur van de maatregel vaak gekoppeld aan de ontwikkeling van het gedrag of de gemoedstoestand van de jeugdige. Het is belangrijk dat de jeugdige deze duur kan monitoren. Dit kan gedaan worden door te zorgen dat hij een klok ziet of dat hij regelmatig te horen krijgt hoeveel tijd er verstreken is. Zonder tijdsbesef zegt de duur van een vrijheidsbeperking weinig en zal het altijd langer voelen dan het daadwerkelijk is. Dit is ongewenst.

3.12. Telefonisch contact

Wijzig de eerste zin van artikel 4.9 lid 4 in: "De jeugdige wordt in staat gesteld met de in het derde lid genoemde personen en instanties telefonisch contact te hebben indien hij dit wenst en hiertoe de gelegenheid bestaat."

Artikel 4.9 lid 4 van het wetsvoorstel bepaalt dat de jeugdige in staat wordt gesteld telefonisch contact te hebben met de in het derde lid genoemde personen en instanties, waaronder zijn advocaat of de vertrouwenspersoon, indien daarvoor de noodzaak en gelegenheid bestaan. Dit is een onwenselijke formulering. Het impliceert dat de jeugdige de noodzaak tot contact moet motiveren terwijl hij te allen tijde recht heeft op toegang tot zijn advocaat en de vertrouwenspersoon. Hierbij rijst ook de vraag wie de noodzaak beoordeelt? Noodzaak is subjectief en het betreft hier het recht van een jeugdige om dit contact te leggen indien hij dit wenst en de gelegenheid bestaat, een bepaling van noodzaak is dan ook niet aan de orde. Daarnaast is het bestaan van de gelegenheid ook zeer subjectief en is het zeer gewenst hier een nadere uitleg aan te geven in de memorie van toelichting. Slechts tijdelijke praktische belemmeringen kunnen er voor zorgen dat de gelegenheid niet bestaat om te bellen. Bijvoorbeeld de situatie dat alle telefoons bezet zijn. De formulering 'indien hij dit wenst en hiertoe de gelegenheid bestaat', met een aanvullende uitleg ten aanzien van de 'gelegenheid' is passender.

Geef de jeugdige expliciet het recht op contact met zijn ouders, voogd, stiefouders of pleegouders én andere familieleden. Dit recht kan vervolgens beperkt worden op grond van artikel 4.9 ingeval dat zwaarwegende belangen van de jeugdige zich daartegen verzetten.

Op basis van artikel 4.9 lid 4 jo. lid 3 sub I wordt de jeugdige in staat gesteld telefonisch contact te hebben met en post te ontvangen van ouders of voogd, stiefouders of pleegouders, behoudens ingeval de directeur of jeugdhulpverantwoordelijke heeft vastgesteld dat zwaarwegende belangen van de jeugdige zich daartegen verzetten. Artikel 37 sub c van het IVRK bepaalt dat ieder kind dat van zijn of haar vrijheid beroofd is, het recht heeft contact te onderhouden met zijn of haar familie door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke gevallen. Het is meer in lijn met het IVRK om ook in dit wetsvoorstel op te nemen dat een jeugdige het recht heeft om post en bezoek te ontvangen en telefonisch contact te hebben met zijn ouders, voogd, stiefouders of pleegouders en andere familieleden, behoudens ingeval de directeur of jeugdhulpverantwoordelijke heeft vastgesteld dat zwaarwegende belangen van de jeugdige zich daartegen verzetten. Een dergelijke wettelijke verankering verstevigt de rechtspositie van jeugdigen en brengt het wetsvoorstel meer in lijn met het IVRK wanneer het jeugdigen ook de mogelijkheid geeft om contact te onderhouden met andere familieleden, zoals grootouders, broertjes of zusjes. Enkel de directeur of jeugdhulpverantwoordelijke (en de jeugdbeschermer op grond van het burgerlijk wetboek) kan dit recht dan beperken als hij heeft vastgesteld dat zwaarwegende belangen van de jeugdige zich daartegen verzetten.

3.13. Vrije toegang tot de rechtsbijstandverlener

Voeg ook de rechtsbijstandverlener toe aan de personen en instanties die, op basis van artikel 4.9 lid 5 van het wetsvoorstel, te allen tijde vrije toegang hebben tot de jeugdige.

Artikel 4.9 lid 5 van het wetsvoorstel bepaalt dat de inspecties, de RSJ, de commissie van toezicht of de beklaagcommissie (klachtencommissie) en de vertrouwenspersoon te allen tijde toegang hebben tot de jeugdige. De rechtsbijstandverlener moet hieraan worden toegevoegd.

3.14. Onderzoek aan lichaam en kleding

Specificeer hoe een onderzoek aan lichaam en kleding mag worden uitgevoerd of neem een delegatiegrondslag op om dit in een AMvB nader uit te werken.

Een onderzoek aan lichaam en kleding is een inbreuk op het grondrecht van onaantastbaarheid van het lichaam (artikel 11 Grondwet). Om een te grote inbreuk hierop te voorkomen, is het gewenst om een nadere, wettelijke uitwerking te geven voor de uitvoering van een dergelijk onderzoek. In de praktijk is er veel verschil in de wijze waarop een dergelijk onderzoek uitgevoerd. Een onjuiste of bepaalde wijze van uitvoering van het onderzoek kan leiden tot schending van dit grondrecht. Het AKJ bepleit dat er meer (wettelijke) kaders voor de uitvoering van dit onderzoek worden gegeven, zodat de jeugdige meer rechtsbescherming wordt geboden.

Bij het opstellen van kaders moet gedacht worden aan de volgende punten:

- Mag een jeugdige gevraagd worden zich uit te kleden of zich om te kleden in een scheurhemd/jurk ten behoeve van dit onderzoek?
- Hoe mag een jeugdige gedwongen worden zich uit- of om te kleden?
- Mag een medewerker aanwezig zijn bij het uit- of omkleden en mag hij de jongere aanraken?
- Mag een jeugdige gevraagd of gedwongen worden zijn of haar ondergoed uit te trekken ten behoeve van dit onderzoek?
- Mag een jeugdige gevraagd worden om te springen, kniebuigingen te maken of te bukken (zodat verborgen spullen op de grond vallen) ten behoeve van onderzoek aan het lichaam? Mag de medewerker de jeugdige hierbij aanraken?

3.15. Onderzoek van urine op aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen

Specificeer hoe een onderzoek van urine mag worden uitgevoerd of neem een delegatiegrondslag op om dit in een AMvB nader uit te werken.

Een onderzoek van de urine, met name onder (direct visueel) toezicht is een inbreuk op het grondrecht van onaantastbaarheid van het lichaam (artikel 11 Grondwet). Om een te grote inbreuk hierop te voorkomen, is het gewenst om een nadere, wettelijke uitwerking te geven voor de uitvoering van een dergelijk onderzoek. In de praktijk is er veel verschil in de wijze waarop een dergelijk onderzoek uitgevoerd. Een onjuiste of bepaalde wijze van uitvoering van een dergelijk onderzoek kan leiden tot schending van dit grondrecht. Het geven van meer (wettelijke) kaders voor de uitvoering van dit onderzoek biedt de jeugdige meer rechtsbescherming. Hiervoor kan aangesloten worden bij de *Regeling urine onderzoek jeugdigen* (opgesteld op grond van artikel 35 lid 2 Bjj).

Bij het opstellen van kaders moet gedacht worden aan de volgende punten:

- Welke mate van toezicht op het plassen is acceptabel bij een onderzoek aan urine?
- Wanneer is direct visueel toezicht op het plassen toegestaan?
- Kan een urinecontrole worden afgedwongen door de jeugdige extra te laten drinken en gedwongen op zijn kamer te laten totdat hij heeft kunnen plassen?
- Hoe wordt omgegaan met het verzoek van een jeugdige om urine opnieuw te laten testen?

3.16. Onderzoek van de kamer van de jeugdige

Voeg toe dat onderzoek van de kamer uitsluitend in aanwezigheid van de jeugdige mag plaatsvinden, vergelijkbaar met het onderzoek van enveloppen of andere poststukken.

Net als het onderzoek van enveloppen of andere poststukken levert een onderzoek aan de kamer van de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen die hij niet in zijn bezit mag hebben een flinke inbreuk op zijn privacy op. Op grond van artikel 10 Grondwet heeft eenieder recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer. Vanuit internationale wetgeving, artikel 8 EVRM, heeft de jeugdige recht op respect van het privéleven en het eigen huis. Voor jeugdigen die verblijven in een gesloten jeugdinstelling kan hier inbreuk op gemaakt worden, echter niet onevenredig. Bij het onderzoek van enveloppen of andere poststukken is daarom als extra waarborg opgenomen dat dit uitsluitend mag plaatsvinden in aanwezigheid van de jeugdige, om te voorkomen dat er een te grote inbreuk wordt gemaakt op het recht op privéleven van de jeugdige. Dit zou ook moeten gelden voor een onderzoek van de kamer van de jeugdige. Ook dit is zijn privédoelgebied en een onderzoek daarvan levert een grote inbreuk op het recht op privéleven. De aanwezigheid van de jeugdige bij een dergelijk onderzoek voorkomt daarnaast ook discussies over hetgeen waar gevonden wordt, wat wel of niet aangeraakt is en wat wel of niet al kapot was voordat het onderzoek werd uitgevoerd. Er is geen reden waarom een onderzoek van een kamer niet kan wachten tot de aanwezigheid van de jongeren. Als er sprake zou zijn van gevaar, dan kan de kamer tijdelijk afgesloten worden totdat de jeugdige terug is. Het AKJ bepleit dat dit in de wet en de memorie van toelichting wordt opgenomen.

Licht toe of een controle van de kamer, niet zijnde het onderzoek van de kamer van de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen die hij niet in zijn bezit mag hebben, is toegestaan.

In veel instellingen worden de kamers van de jeugdigen gecontroleerd om onder andere na te gaan of het licht en de verwarming uit is en/of de kamer netjes is. Dit gebeurt vaak zonder aanwezigheid van de jeugdige en heeft een pedagogische reden. Het gebeurt dat een medewerker tijdens een dergelijke controle spullen ziet die niet in het bezit mogen zijn van de jeugdige. Dit levert hem een dilemma op, want hij is niet gemachtigd een onderzoek in de kamer uit te voeren op basis van een dergelijke controle, maar kan de informatie die deze controle oplevert wel gebruiken om toestemming voor een onderzoek van de kamer te vragen. Het verdient aanbeveling hier aandacht aan te besteden in de memorie van toelichting. Het betreft uiteindelijk een inbreuk op de privacy van de jeugdige. Een dergelijke controle zou op zijn minst, ook vanwege het beoogde pedagogische effect, in het bijzijn van de jeugdige uitgevoerd moeten worden.

3.17. Onderzoek van de inhoud van brieven of andere poststukken

Geef nadere toelichting op de bevoegdheid tot het onderzoeken van de inhoud van brieven of andere poststukken, met name als het gaat om onderzoek van (de inhoud) van de mobiele telefoon en sociale media.

Artikel 4.16 geeft een grondslag voor onderzoek van de inhoud van brieven of andere poststukken, afkomstig van of bestemd voor de jeugdigen verblijvend in het hoog beveiligd gesloten regime. De vraag is of dit zich ook uitstrekt tot het onderzoek van de (inhoud van de) mobiele telefoons en andere communicatiemiddelen zoals e-mail en sociale media. Op grond van artikel 13 van de Grondwet is het telefoongeheim onschendbaar en dient het zoveel als mogelijk beschermd te worden. Er dient rekening te worden gehouden met dit grondrecht bij de beoordeling hoe ver de bevoegdheid tot het onderzoek van de inhoud van brieven en andere poststukken gaat.

En mag, nu deze grondslag enkel geregeld is voor het hoog beveiligd gesloten regime, geconcludeerd worden dat in het beperkt gesloten en gesloten regime de inhoud van mobiele telefoons, e-mail en sociale media niet bekeken mag worden?

Voeg toe dat onderzoek van de inhoud van brieven en poststukken alleen mag plaatsvinden in het bijzijn van de jeugdige.

Een van de aanvullende maatregelen die toegepast mogen worden in een gesloten jeugdinstantie met een hoog beveiligd regime is dat de inhoud van de brieven of andere poststukken van en aan de jeugdige onderzocht mag worden (artikel 4.16 lid 1 sub b). In artikel 4.10 lid 1 sub b wordt aangegeven dat het onderzoek van brieven en poststukken op de aanwezigheid van voorwerpen (dus niet de inhoud), uitsluitend mag plaatsvinden in aanwezigheid van de jeugdige. Het onderzoek van de inhoud van brieven en poststukken is een nog verdergaande maatregel dan het zoeken naar de aanwezigheid van voorwerpen. Het is aan te bevelen, om de inbreuk op de privacy van de jeugdige zo minimaal mogelijk te houden, aan artikel 4.16 lid 1 sub b toe te voegen dat het onderzoek van de inhoud van brieven en poststukken uitsluitend mag gebeuren in aanwezigheid van de jeugdige.

3.18. Cameratoezicht

Heroverweeg en beperk de te ruime wettelijke grondslag voor cameratoezicht in onder meer de ruimten voor gemeenschappelijk gebruik ten behoeve van de ordelijke gang van zaken en de veiligheid in de instelling.

Artikel 3.7 lid 2 staat onder meer cameratoezicht toe in gemeenschappelijke ruimten, ten behoeve van de ordelijke gang van zaken en de veiligheid in de instelling. Toezicht door middel van een camera geeft een inbreuk op het recht op privacy en is daarmee een vrijheidsbeperking. Het verdient de voorkeur hier zeer terughoudend mee om te gaan en dit met meer waarborgen te omkleeden dan in dit wetsvoorstel het geval is. In de huidige situatie is het niet zonder meer mogelijk om cameratoezicht in te zetten en deze wettelijke grondslag lijkt de inzet van cameratoezicht te vergemakkelijken en zelfs aan te moedigen.

De eventuele inzet van cameratoezicht in gemeenschappelijke ruimte zou bij hoge uitzondering moeten gebeuren en met meer waarborgen omkleed worden dan het geval is. Zo zou de directeur verplicht moeten worden om een reglement op te stellen voor het gebruik van cameratoezicht en zou het onderdeel moeten zijn van een breder palet aan maatregelen die ingezet worden ten behoeve van de ordelijke gang van zaken en de veiligheid in de instelling.

In een reglement zou bijvoorbeeld vastgelegd moeten worden:

- Aan de hand van welke indicaties gekozen kan worden voor het inschakelen van een camera?
- Waar camera's geplaatst mogen worden (denk daarbij ook aan de situatie dat er cameratoezicht ingezet wordt op de gang waaraan kamers en badkamers grenzen)?
- Op welke momenten de camera wordt ingeschakeld?
- Of jeugdigen geïnformeerd worden op het moment dat de camera wordt ingeschakeld?
- Of er meegekeken wordt en zo ja, door wie of dat er alleen wordt opgenomen en terug gekeken in het geval van een incident (en door wie)?
- Hoe lang de beelden bewaard worden als deze worden opgenomen?
- Of er ook geluid hoorbaar is en dit ook wordt opgenomen?
- Of camerabeelden gebruikt kunnen worden in een klachtenprocedure?
- Of een jeugdige kan vragen om beelden terug te kijken in het geval van een incident of klacht?

Bij structureel cameratoezicht ontnem je jeugdigen daarnaast de mogelijkheid om zich in een zo normaal mogelijke opvoedsituatie te gedragen. Wetende dat er cameratoezicht is in gemeenschappelijke ruimten zal waarschijnlijk leiden tot andere gedrag, wat niet ten goede zal komen aan het leefklimaat en de doelen die men beoogt te bereiken met het verblijf.

3.19. Cameratoezicht op de eigen kamer

Specificeer de toepassing van cameratoezicht tijdens de insluiting op de eigen kamer van de jeugdige.

Toezicht door middel van een camera geeft inbreuk op het recht op privacy (artikel 10 Grondwet en artikel 8 EVRM) en is daarmee een vrijheidsbeperking. Noch artikel 4.13, noch de memorie van toelichting geeft een nadere specificatie voor het gebruik van cameratoezicht tijdens de insluiting op de eigen kamer van de jeugdige. De directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke kan bepalen dat cameratoezicht nodig is ter bescherming van de geestelijke of lichamelijke toestand van de jeugdige. Momenteel wordt geen invulling gegeven aan deze toepassing. Hierdoor is het zeker dat instellingen er verschillen mee om zullen gaan en dat is zeer ongewenst. Het is noodzakelijk om dergelijk toezicht in te perken en met concrete waarborgen te omkleden (zie hierboven onder paragraaf 3.18) de het wetsartikel of de memorie van toelichting onder andere het volgende te specificeren:

- Onder welke omstandigheden is cameratoezicht in de eigen kamer toegestaan?
- Wie is gemachtigd dit te beoordelen en hoe wordt dit geregistreerd, zodat de juistheid hiervan kan worden beoordeeld door de IGJ?
- Gaat het om cameratoezicht met of zonder geluid?
- Is het cameragebruik enkel bedoeld om toezicht te houden of wordt het ook opgenomen?
- Wie houdt toezicht op deze camerabeelden?
- Hoe wordt er omgegaan met het cameratoezicht bij het gebruik van badkamer en toilet indien deze zich op de eigen kamer van de jeugdige bevinden?
- Hoe wordt er omgegaan met het cameratoezicht wanneer een jeugdige zich omkleedt in de eigen kamer?
- Vormen camerabeelden onderdeel van het dossier van de jeugdige?

- Mag dit cameratoezicht enkel gedurende de insluiting toegepast worden?
- Geldt het cameratoezicht enkel gedurende de dag of is er tevens observatie gedurende de nacht?

Er dient rekening gehouden te worden met het feit dat cameratoezicht op de eigen kamer van de jeugdige een forse inbreuk is op de privacy en zou daarom op de minst ingrijpende en meest zorgvuldige manier moeten worden toegepast. De eigen kamer van de jeugdige is zijn enige privé-domein waar hij zich redelijk thuis en veilig zou moeten kunnen voelen. Wat doet alleen al de aanwezigheid van een camera, laat staan het gebruik hiervan, voor het gevoel van 'thuis en veilig voelen'.

3.20. Vastpakken/vasthouden vs. fysiek ingrijpen

Specificeer hoe vastpakken en vasthouden, fysiek ingrijpen en fysiek ingrijpen met geweldsmiddelen mag worden uitgevoerd of neem een delegatiegrondslag op om dit in een AMvB nader uit te werken.

Geef nadere uitleg over het verschil tussen vastpakken en vasthouden, fysiek ingrijpen en fysiek ingrijpen met toepassing van geweldsmiddelen.

In de memorie van toelichting staat dat vastpakken en vasthouden de lichtste vorm van fysiek ingrijpen is in dit wetsvoorstel en slechts het uitoefenen van kracht van geringe betekenis is toegestaan. Wat houdt dat precies in? Kracht van geringe betekenis is zeer subjectief, waardoor de jeugdige zich hieraan geen enkel recht kan ontleen. De betekenis van fysiek ingrijpen is nooit gering, met name omdat altijd sprake is van een volwassene in vrijheid versus een kind dat is opgesloten. Wat de volwassene als geringe kracht beschouwt zal door de jeugdige als veel te krachtig worden ervaren. Wie bepaalt hoe veel kracht gering is? Hetzelfde geldt voor fysiek ingrijpen. In de memorie van toelichting wordt dit omschreven als 'de toepassing van kracht van meer dan geringe betekenis en de toepassing van geoefende controletechnieken die de jeugdige verdergaand in de bewegingsvrijheid beperken'. In het belang van de opgesloten jeugdige bepleit het AKJ dat gedetailleerd wordt beschreven wat dit inhoudt, welke restricties gelden en hoe effectief toezicht hierbij vorm kan krijgen. Het fysiek ingrijpen vindt namelijk altijd plaats in afwezigheid van de inspectie en de vertrouwenspersoon. Uit het rapport over geweld in de jeugdzorg van de Commissie De Winter weten we dat een gedegen beschrijving, toetsing en maatregelen bij overtreding hiervan noodzakelijk zijn. Er is behoefte aan een nadere, wettelijke uitwerking van de uitvoering van een dergelijk onderzoek ter bescherming van de rechtspositie van jeugdigen. Het AKJ zal hier graag een bijdrage aan leveren.

3.21. Fysiek ingrijpen in instellingen met een gesloten regime

Beperk het toepassen van fysiek ingrijpen als maatregel tot instellingen met een hoog beveiligd gesloten regime.

In artikel 4.11 sub b van het wetsvoorstel is vastgelegd dat er fysiek mag worden ingegrepen binnen instellingen met een gesloten en een hoog beveiligd regime. De huidige wetgeving omtrent gesloten jeugdhulp (hoofdstuk 6 van de Jeugdwet) sluit het toepassen van fysiek

ingrijpen uit door alleen te spreken over vastpakken/vasthouden. Fysiek ingrijpen is een verderstrekkende en meer ingrijpende maatregel voor jeugdigen en zou enkel toegepast mogen worden binnen instellingen met een hoog beveiligd gesloten regime. Het AKJ doet de aanbeveling om artikel 4.11 sub b te schrappen en de maatregel fysiek ingrijpen alleen van toepassing te laten zijn binnen hoog beveiligde gesloten regimes.

3.22. Vrijheidsbeperkingen voor vaststellen behandelplan (eerste drie weken van verblijf)

Leg vast hoe moet worden omgegaan met de inzet van vrijheidsbeperkingen in de periode dat er nog geen plan is vastgesteld (de eerste drie weken van verblijf conform artikel 3.12).

Verblijft een jeugdige langer dan drie weken in een gesloten jeugdinstituut, dan moet er binnen drie weken na opname een (behandel)plan worden vastgesteld. In dit plan worden de vrijheidsbeperkingen die ingezet mogen worden opgenomen. Er mogen alleen vrijheidsbeperkingen worden opgelegd die zijn opgenomen in het plan. In de eerste drie weken is er nog geen plan. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat er in de eerste drie weken geen vrijheidsbeperkingen mogen worden ingezet, behoudens ter afwijking van een tijdelijke noodsituatie. Om te voorkomen dat hier bij een ieder onduidelijkheid over ontstaat, kan gewerkt worden met een tijdelijk specifiek op de jeugdige gericht, verkort plan, waarin de vrijheidsbeperkingen worden opgenomen die ingezet mogen worden totdat er een definitief plan is vastgesteld. Dit tijdelijke, verkorte plan, kan opgesteld worden bij plaatsing.

3.23. Vrijheidsbeperkingen versus het recht op onderwijs/ leerplicht

Leg vast dat een vrijheidsbeperkende maatregel niet mag leiden tot het niet volgen van onderwijs.

Alle kinderen in Nederland hebben recht op onderwijs. Dit recht is gewaarborgd in internationale wetgeving (EVRM en artikel 28 IVRK) en nationale wetgeving (Leerplichtwet). Kinderen in Nederland hebben zelfs de plicht om naar school te gaan. Er rust een plicht op de overheid om onderwijs voor alle kinderen toegankelijk te maken. Dit geldt ook voor zorgleerlingen, zoals leerlingen met gedragsproblemen. Daarnaast dient schooluitval zoveel mogelijk voorkomen te worden. In de praktijk zien wij dat jeugdigen soms dagenlang in hun kamer moeten verblijven en als straf niet naar school mogen. Het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel mag niet worden opgelegd wanneer hierdoor de leerplicht in het geding is. Het recht op onderwijs moet zoveel mogelijk beschermd worden. Het feit dat een kind in een gesloten jeugdinstituut verblijft doet niets af aan het recht op onderwijs. Het valt daarom aan te bevelen om expliciet in het wetsvoorstel op te nemen dat vrijheidsbeperkende maatregelen niet ten koste gaan van het volgen van passend onderwijs.

3.24. Maximale duur vrijheidsbeperking

Druk de maximale duur van vrijheidsbeperkingen uit in uren in plaats van in dagen.

De maximale duur van vrijheidsbeperking wordt soms in uren en soms in dagen uitgedrukt in dit wetsvoorstel. Wanneer gesproken wordt over één dag kan discussie ontstaan over de

daadwerkelijke duur: is één dag twaalf uren of vierentwintig uren. Om onduidelijkheid, en daarmee onvoldoende rechtsbescherming voor de jeugdigen, te voorkomen is het aan te raden alle termijnen uit te drukken in uren. In sommige artikelen wordt dit reeds gedaan en wordt gesproken over termijnen. Het is wenselijk om dit overal als zodanig te hanteren. Het gaat om o.a. de volgende artikelen 3.11 lid 3, 4.2 lid 3, 4.12 lid 1 en 4.15 lid 2.

3.25. Vrijheidsbeperkende maatregelen tijdens vervoer

Beperk de maatregel tijdens vervoer tot onderzoek aan kleding in plaats van aan kleding én lichaam en laat het melden (aan degene die het gezag uitoefent) van de toegepaste maatregel over aan de directeur, niet de bestuurder.

Tijdens het vervoer van en naar een gesloten jeugdinstituut met een gesloten of hoog beveiligd gesloten regime, mag de vervoerder op basis van artikel 6.2 lid 3 vrijheidsbeperkende maatregelen toepassen, voor zover noodzakelijk met het oog op de in het eerste lid omschreven doeleinden. In lid 3 sub b van dit artikel staat genoemd dat één van deze maatregelen het onderzoek aan lichaam en kleding is. Geconstateerd dient te worden dat dit een verdergaande bevoegdheid is dan hoe het nu in de Jeugdwet staat geformuleerd. In artikel 6.3.5 Jeugdwet wordt het onderzoek beperkt tot onderzoek aan de kleding, niet aan het lichaam. Het is ongewenst om de vervoerder een verdergaande bevoegdheid te geven middels dit wetsvoorstel.

Daarnaast wordt in lid 5 van artikel 6.2 gesteld dat de vervoerder de toepassing van maatregelen meldt aan de directeur, degene die het gezag uitoefent over de jeugdige en de gecertificeerde instelling indien deze de gezinsvoogdij uitoefent. Een dergelijke melding doen aan degene die het gezag uitoefent en de gecertificeerde instelling zou logischerwijs beter gedaan kunnen worden door de directeur. Het is dan niet nodig om de contactgegevens, en daarmee dus persoonsgegevens, te delen met de vervoerder. Hiermee wordt een ongewenste inbreuk op de privacy van de jeugdige en zijn (pleeg)ouders vermeden.

4. Behandelplan

4.1. Rechterlijke toetsing op vrijheidsbeperkingen

Overweeg het invoeren van een rechterlijke toets op de in het behandelplan op te nemen vrijheidsbeperkingen.

Op basis van de Wvzgz worden de vormen van verplichte zorg die toegepast mogen worden bij een patiënt opgenomen in zorgmachtiging die wordt afgegeven door de rechter. Voordat de rechter een dergelijke machtiging afgeeft moet hij de patiënt, de vertegenwoordiger en de advocaat horen als zij dat willen. Dit geeft een extra waarborg en een extra toetsing op de toe te passen vormen van verplichte zorg bij deze patiënt. De vrijheidsbeperkingen die toegepast kunnen worden bij kinderen in een gesloten jeugdinstituut brengen een flinke beperking op grondrechten met zich mee. Daar het hier ook nog eens gaat om kinderen is het aan te bevelen te overwegen of een rechterlijke toets op de in het behandelplan op te nemen vrijheidsbeperkingen ingevoerd moet worden. De vrijheidsbeperkingen die men verwacht

nodig te hebben bij het betreffende kind, kunnen aangevraagd worden bij het verzoek tot een gesloten machtiging of bij het verzoek van de Officier van Justitie tot een strafrechtelijke maatregel. De verplichting tot het horen van het kind draagt bij aan hun rechtspositie.

4.2. Perspectief biedend

Voeg toe aan artikel 3.13 dat in het plan ook moet worden opgenomen wat het perspectief of toekomstplan voor de jeugdige is, zodat hier direct naar toegewerkt kan en zal worden.

In het plan zou niet alleen aandacht moeten zijn voor hetgeen bereikt moet worden tijdens het verblijf in de gesloten jeugdinstantie, maar de instantie zou verplicht moeten worden om samen met de jeugdige een toetsbaar plan te maken en in uitvoering te brengen voor de periode daarna en wat hiervoor geregeld moet worden. Hierbij moet ook gedacht worden aan alle zaken die geregeld, voorbereid en voorgesproken moeten worden voor jongeren die (bijna) 18 jaar zijn en na verblijf in een gesloten jeugdinstantie (deels) op henzelf zijn aangewezen. Daarbij is vooral van belang dat afgesproken wordt wie wat doet, wat pakt de instantie op, wat wordt geregeld door de jeugdbeschermer of -reclasseringsmedewerker en wat moet de jeugdige zelf gaan doen. Hiervoor zijn uiteenlopende bruikbare methodieken voorhanden.

4.3. De jeugdige heeft de eerste en belangrijkste stem

Verplicht de gesloten jeugdinstantie om de jeugdige de eerste stem te geven, dan wel als eerste zelf te laten nadenken over het plan met een professional naar keuze (vergelijkbaar met het idee van het familiegroepsplan), alvorens het plan op te stellen.

Conform artikel 3.13 moeten de voorkeuren van de jeugdige bij de beschrijving van de doelen en de jeugdhulp worden meegenomen in het plan en vindt voorafgaand aan vaststelling van het plan overleg plaats met onder andere de jeugdige. Meestal gebeurt dit in een gesprek met alle betrokken partijen (ouders, mentor, gedragswetenschapper, jeugdbeschermer etc.), waarbij het lastig kan zijn voor de jeugdige om inspraak te krijgen in het plan en niet ondergesneeuwd te raken. Bijstand bij het vaststellen van het plan, door de vertrouwenspersoon, is dringend gewenst. Echter, dan moet de jeugdige er op worden gewezen dat hij hier recht op heeft, zodat hij daartoe het verzoek kan doen. De instantie die hierin juist handelt geeft de jeugdige proactief meer regie en inspraak. Bijvoorbeeld door de jeugdige vooraf te vragen met een professional naar keuze na te denken over het plan en op een rij te zetten wat hij daarin terug wil zien. Een andere optie is om het concept plan eerst alleen met de jeugdige te bespreken en daarna pas de andere betrokken toe te laten tot het gesprek. Een dergelijke aanpassing van artikel 3.13 doet recht aan artikel 12 van het IVRK waarin is vastgelegd dat ieder kind in de gelegenheid wordt gesteld zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die hem betreffen. Hoe beter dat te doen dan door hem eerst, zonder aanwezigheid van anderen die hem kunnen beïnvloeden, te vragen om zijn mening. Dit kan bij jeugdigen motiverend werken c.q. een gevoel van regie geven in een situatie waar veelal over hen beslist wordt.

4.4. Begrijpelijke taal en aandacht voor de wijze waarop doelen bereikt worden

Leg vast dat het plan geschreven wordt op een wijze die aansluit bij de jeugdige (in taal en beleving) en dat bij de beschrijving van de doelen ook ingegaan wordt op de wijze waarop men deze wil bereiken en wie daarbij betrokken zijn.

Om ervoor te zorgen dat een plan ook het plan van de jeugdige zelf wordt en hij hieraan meewerkt, is het van groot belang dat het plan geschreven wordt op een wijze die bij hem aansluit. Het plan moet worden opgesteld in voor hem begrijpelijke taal en aansluiten op zijn belevingswereld. Het verdient de aanbeveling dit in het wetsvoorstel op te nemen.

4.5. Termijn voor vaststellen (behandel)plan

Overweeg om de termijn voor het vaststellen van het behandelplan te verkorten naar één week in plaats van drie weken.

Het specifiek opnemen van een termijn waarbinnen een (behandel)plan moet worden vastgesteld is een grote verbetering. Echter, gezien de impact van het verblijf, de behoefte van de jeugdige om snel aan de slag te gaan en te weten waar hij aan toe is qua behandeling, (bewegings)vrijheid en verlof, alsmede het vastleggen van de vrijheidsbeperkingen is een kortere termijn dan drie weken gerechtvaardigd. Een plan kan zo nodig worden bijgesteld als blijkt dat er meer of minder nodig is dan binnen een week bekend is geworden.

Het is zeer positief dat er in het wetsvoorstel minimale termijnen zijn vastgelegd voor het evalueren van het (behandel)plan.

Herformuleer de 'gemotiveerde omschrijving van de toegestane bewegingsvrijheid' naar een 'gemotiveerde omschrijving van de noodzakelijke beperking van bewegingsvrijheid'.

Artikel 3.13 lid 1 sub c stelt dat in het (behandel)plan in elke geval wordt opgenomen een gemotiveerde omschrijving van de toegestane bewegingsvrijheid van de jeugdige indien het noodzakelijk is de bewegingsvrijheid te beperken. Het verdient de voorkeur dit te herformuleren naar 'een gemotiveerde omschrijving van de noodzakelijke beperking van bewegingsvrijheid'. Men gaat dan uit vrijheid die gemotiveerd beperkt kan worden in plaats van dat de basis is geen vrijheid die gemotiveerd wel gegeven kan worden.

4.6. Toegang van de jeugdige tot zijn (behandel)plan

Leg vast dat de jeugdige te allen tijde toegang heeft tot zijn eigen (behandel)plan.

Artikel 3.14 legt de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke de taak op om ieder twee weken met een jeugdige over de voortgang van de uitvoering van het plan te spreken. Dit is een geweldige stap vooruit en zal hopelijk leiden tot makkelijkere en snellere bijstelling van het plan wanneer dat nodig is. Ook kan het bijdragen aan (het gevoel van) meer regie en eigenaarschap ten aanzien van het eigen plan bij de jeugdige. De huidige ervaring is dat jeugdigen vaak niet

goed weten wat er in hun (behandel)plan staat. Dit is één van de manieren om ervoor te zorgen dat jeugdigen dat wel weten en het ook echt hun plan wordt.

Daarnaast bepleit het AKJ dat wordt vastgelegd dat jeugdigen te allen tijde toegang tot of inzage in hun plan kunnen krijgen. Dit kan door een papieren afschrift tot zijn beschikking te hebben of tot het verkrijgen van inzage wanneer hij daarom verzoekt. Dit laatste uiteraard wel binnen de grenzen van redelijkheid, dus niet om 2 uur 's nachts uit het niets, maar wel om 2 uur 's nachts als door de instelling op dat moment een vrijheidsbeperking wordt toegepast.

5. Overig

5.1. Rechten versus beperkingen

Leg de rechten van jeugdigen die verblijven in een gesloten jeugdinstelling expliciet vast en verbindt hieraan de eventuele beperkingen.

In de memorie van toelichting staat het volgende geschreven over onderhavig wetsvoorstel: *"Het legt rechten vast voor jeugdigen, bevat de jeugdige beschermende en verzorgende voorzieningen en beschrijft nauwkeurig onder welke omstandigheden rechten van jeugdigen kunnen worden beperkt."*

Echter, nergens in de wet staat expliciet benoemd welke rechten de jeugdige – die verblijft in de gesloten jeugdinstelling – heeft. Er wordt enkel genoemd dat een jeugdige in de gelegenheid wordt gesteld, gebruik kan maken van of dat de directeur ergens voor zorg moet dragen. In de uitvoering van de Jeugdwet is het een groot gemis dat er geen tot weinig rechten van jeugdigen zijn vastgelegd. In de Bij wordt er op verschillende plekken wel gesproken over een recht van de jeugdigen, bijvoorbeeld het recht op verzorging door een arts (artikel 47). Het doet afbreuk aan de rechtspositie van jeugdigen in de JJI's door in het onderhavig wetsvoorstel niet langer te spreken over rechten, terwijl dat in de Bij nu wel het geval is. Daarnaast draagt het vastleggen van rechten bij aan het doel van dit wetsvoorstel, namelijk het versterken van de rechtspositie van jeugdigen in gesloten jeugdinstellingen.

Om het recht van een jeugdige goed tot uitdrukking te brengen is het noodzakelijk het ook als zodanig op te nemen in de wet en niet enkel als afgeleide van een beperking die kan worden opgelegd. Denk aan het recht op contact met personen en instantie buiten de instelling in plaats van de mogelijkheid om het contact met personen en instantie buiten de instelling te beperken. Door vastleggen van het recht en hieraan de eventuele beperking te koppelen, wordt het ook duidelijk welke inbreuk op welke rechten gemaakt wordt met welke beperking. Dit draagt bij het aan het versterken van het 'Nee, tenzij' uitgangspunt. Ten slotte geeft het jeugdigen meer duidelijkheid over hun rechten. Een door vertrouwenspersonen veel gehoorde uitspraak is: *"Ik zit liever in de JJI dan in de gesloten jeugdhulpinstelling, daar is het veel duidelijker en weet ik waar ik recht op heb"*.

Het AKJ doet de aanbeveling om de rechten van jeugdigen expliciet op te nemen in het wetsvoorstel, onder andere:

- het de toegang tot de vertrouwenspersoon (artikel 2.3 lid 1);
- het recht op een eigen kamer (artikel 3.1 lid 1);
- het recht op passend onderwijs (artikel 3.1 lid 2);
- het recht op vrij belijden en beleven van godsdienst of levensovertuiging (artikel 3.2 lid 1);
- het recht op toegang tot een (tand)arts naar keuze (artikel 3.3);
- het recht op het dragen van eigen kleding en schoeisel (artikel 3.4 lid 1)
- het recht op bijstand van de vertrouwenspersoon bij het vaststellen, evalueren en actualiseren van het (behandel)plan (artikel 3.13 lid 4);
- het recht op een privé of familielevens (artikel 4.9);
- het recht op onaantastbaarheid van het lichaam (artikel 4.10);
- het recht op privacy (artikel 4.13);
- et cetera.

5.2. De rol van de gedragswetenschapper bij verlof

Verduidelijk de verhouding tussen de rol van de directeur en de gedragswetenschapper bij het verlenen van verlof in een beperkt gesloten of een gesloten regime.

Artikel 2.2 stelt dat uitsluitend de directeur beslist over o.a. de verlening en intrekking van het verlof, bedoeld in artikel 6.1 eerste en zesde lid. Artikel 6.1 lid 5 stelt dat, indien een jeugdige in een gesloten jeugdinstituut met een beperkt gesloten of een gesloten regime verblijft, verlof uitsluitend verleend wordt indien een gekwalificeerde gedragswetenschapper daarmee heeft ingestemd. De vraag rijst bij het AKJ wat de verhouding is tussen de bevoegdheid van de directeur en de rol van de gedragswetenschapper en wie het laatste woord heeft? De memorie van toelichting stelt dat de rol van de gedragswetenschapper adviserend is. Dit zou betekenen dat de directeur besluit op advies van de gedragswetenschapper. Dit blijkt echter niet uit de wettekst. Hierin wordt gesproken over instemming van de gedragswetenschapper. Indien voor de gedragswetenschapper een instemmende rol beoogd is, dan moet de memorie van toelichting aangepast worden. Is voor de gedragswetenschapper enkel een adviserende rol beoogd, dan moet de wettekst worden aangepast.

Geef de gedragswetenschapper ook een rol bij het intrekken van verlof.

Niet alleen bij het verlenen van verlof, maar ook bij het intrekken van verlof zou de gedragswetenschapper een adviserende of instemmende rol moeten spelen. Dit zou aanvullend moeten worden opgenomen in het wetsvoorstel.

Overweeg om de bevoegdheid tot het verlenen en intrekken van verlof neer te leggen bij de gedragswetenschapper in plaats van bij de directeur.

Daarnaast is het de vraag of de directeur voldoende inhoudelijke kennis heeft over de betreffende jeugdige om, met behulp van het advies van de gedragswetenschapper, een besluit

te nemen over het verlof. Het zou passender zijn deze bevoegdheid neer te leggen bij een gedragswetenschapper die (behandelinhoudelijk) meer op de hoogte is van de jeugdige.

5.3. Ongeoorloofde afwezigheid en andere bijzondere voorvallen melden aan de IGJ

Verduidelijk wat verstaan wordt onder ongeoorloofde afwezigheid en andere bijzondere voorvallen.

Artikel 2.4 stelt dat de directeur de ongeoorloofde afwezigheid van een jeugdige en andere bijzondere voorvallen, moet melden bij de IGJ, degene met het gezag over de jeugdige en de gecertificeerde instelling in indien er sprake is van gezinsvoogdij. Vanuit de memorie van toelichting en wettekst blijkt onvoldoende wat hieronder kan vallen. Is een half uur te laat komen een ongeoorloofde afwezigheid? Is drugsgebruik of de inzet van een vrijheidsbeperking of grensoverschrijdend gedrag een bijzonder voorval? Welke situaties zijn essentieel om te melden en waarom? Er moet geen onnodige meld- en registratielast ontstaan, zowel bij de instelling als bij de IGJ.

Daarnaast is het de vraag op welke wijze dit in verhouding staat tot de privacy van de jeugdige. Welke informatie kan/mag in het kader van de privacywetgeving gedeeld worden met bijvoorbeeld de ouders. Denk aan drugsgebruik van een 17-jarige of een doktersbezoek vanwege zelfbeschadiging.

5.4. Recht op onderwijs

Leg het recht op onderwijs expliciet vast in de wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties.

Artikel 3.1 lid 2 van het wetsvoorstel schrijft voor dat een jeugdige onderwijs volgt of deelneemt aan andere activiteiten in het kader van pedagogische vorming. De formulering impliceert dat dit een plicht is voor de jeugdige om onderwijs te volgen. Het is passender om dit te formuleren als het recht van de jeugdige op onderwijs, dan wel de plicht voor de instelling tot het faciliteren van onderwijs voor de instelling in plaats van de plicht voor de jeugdige. Dit ligt meer in lijn met internationale wetgeving, met name artikel 28 IVRK, waarin het recht van alle jeugdigen op onderwijs verankerd ligt. Daarnaast zijn jeugdigen immers al gebonden aan de leerplicht op grond van nationale wetgeving.

Geef jeugdigen het recht op passend onderwijs of onderwijs op niveau.

De ervaring van het AKJ is dat jeugdigen in een gesloten jeugdinstantie over het algemeen graag onderwijs willen volgen, maar dat dit lastig van de grond komt of niet passend of op het juiste niveau is, waardoor de jeugdige gedemotiveerd raakt. Het recht op onderwijs zou dientengevolge het recht op passend onderwijs, het recht op onderwijs passend bij de jeugdige of recht op onderwijs afgestemd op de jeugdige moeten zijn. Hierdoor ontstaat er een wettelijke verplichting voor instanties om onderwijs op het niveau van de jeugdige te faciliteren. Het komt helaas regelmatig voor dat jeugdigen voorafgaand aan een gesloten plaatsing Havo- of Vwo-onderwijs volgden en in de gesloten jeugdinstantie alleen nog VMBO-kader of een Mbo-opleiding kunnen volgen. Dit leidt ertoe dat zij op hun eigen schoolniveau een enorme

leerachterstand oplopen. Wanneer zij eenmaal de gesloten jeugdinstantie mogen verlaten is het in de praktijk zeer moeilijk of onmogelijk om op het eigen niveau onderwijs te vervolgen. Het leven van de jeugdige wordt hierdoor ingrijpend veranderd. Dit kan worden voorkomen door de instantie te verplichten dat zij de jeugdige op het eigen niveau onderwijs aanbiedt.

Het recht op onderwijs op niveau sluit aan bij de motie van Kamerlid Westerveld ingediend op 12-11-2018 (35000-XVI-81; uiteindelijk niet aangenomen), inhoudend het verzoek aan de regering om, te regelen dat ook jongeren die verblijven in een jeugdzorginstelling onderwijs krijgen dat bij hen past. In het Actieplan 'De best passende zorg voor kwetsbare jongeren' is hier ook aandacht voor: *"Onderwijs draagt ook bij aan zo normaal mogelijke leefwereld in geslotenheid, onderwijs betekent immers vaak een constante in een tijdelijk en variërend zorgtraject. Onderwijs kan het kind perspectief en zelfvertrouwen."* en *"Minister van BVOM uw kamer eerder heeft toegezegd dat hij voor de zomer een verkenning zal sturen over onderwijs in residentiële instellingen (open en gesloten)"*.

Het zou een gemiste kans zijn om het (recht op) passend onderwijs niet mee te nemen in het voorliggende wetsvoorstel.

Verbind een termijn aan het opstarten van onderwijs.

Tevens is het aan te bevelen om een minimale wettelijke termijn te verbinden aan het daadwerkelijk opstarten van het onderwijs, om te voorkomen dat jeugdigen – soms gedurende enkele weken – geen onderwijs volgen na plaatsing in een gesloten jeugdinstantie.

Leg vast dat onderwijs niet onthouden mag worden als sanctie en laat onderwijs zoveel mogelijk doorlopen, ook in het geval van een vrijheidsbeperking. Leg vast dat het niet naar school gaan geen reden mag zijn voor het toepassen van een vrijheidsbeperking.

Het komt voor dat jeugdigen als sanctie of onder de noemer van onveiligheid niet naar school mogen. Dit is onwenselijk en zou niet mogelijk moeten zijn, maar in de praktijk komen onze vertrouwenspersonen dit helaas regelmatig tegen. Wij bepleiten dat hier aandacht aan wordt gegeven in het wetsvoorstel of de memorie van toelichting.

Wanneer een jeugdige ervoor kiest om niet naar school te gaan of wanneer hij als gevolg van een sanctie/ incident niet naar school mag, dan komt het regelmatig voor dat hij de hele dag of een groot deel van de dag op zijn kamer moet verblijven. Het enkel niet naar school gaan kan geen reden zijn tot het inzetten van een dergelijke vrijheidsbeperking.

5.5. Recht op onderwijs en gemeenschappelijke activiteiten

Leg het recht op onderwijs en gemeenschappelijke activiteiten vast of specifieker de plicht voor de instantie om onderwijs en gemeenschappelijke activiteiten gedurende een aantal uren per dag aan te bieden.

Artikel 3.1 lid 3 bepaalt dat jeugdigen deelnemen aan gemeenschappelijke activiteiten gedurende ten minste gemiddeld acht en een half uur per dag door de week en gedurende ten

minste gemiddeld zes uur per dag in het weekeinde. Hieronder wordt ook de deelname aan onderwijs of andere activiteiten in het kader van pedagogische vorming, verblijf in de buitenlucht en activiteiten ter ontspanning begrepen. Het is een zeer goede ontwikkeling dat hier een minimaal aantal uren per dag gekoppeld wordt. Echter, een herformulering van dit artikel tot een recht van jeugdigen of de plicht van de instelling brengt dit nog sterker tot uitdrukking en biedt jeugdigen een sterkere rechtspositie. Tevens komt dit meer overeen met het recht van het kind op onderwijs (artikel 28 IVRK) en het recht van het kind op rust en vrije tijd, deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind (artikel 31 IVRK).

5.6. Individueel programma

Geef een nadere toelichting op het individuele programma van artikel 3.1 lid 5.

Er zijn gesloten jeugdhulpinstellingen die (op sommige groepen) standaard een 'instroomprogramma' hebben voor jeugdigen in de eerste paar weken, waardoor zij geen tot weinig vrijheden hebben. Een onderdeel hiervan kan zijn dat jeugdigen te allen tijde in het zicht van de medewerkers moeten blijven en ook niet naar hun kamer mogen wanneer zij dat wensen. Artikel 3.1 lid 5 geeft hier een wettelijke basis voor. Het AKJ acht dit onwenselijk.

Daarnaast rijzen de volgende vragen ten aanzien van het individuele programma en geeft de wettekst en de memorie van toelichting onvoldoende uitleg:

- De gezondheid van de jeugdige kan reden zijn om hem een individueel programma te bieden. Betreft dit zowel de fysieke als de mentale gezondheid?
- Wie bepaalt of een individueel programma geboden moet worden? Is dat de gedragswetenschapper?
- Welke eisen gelden er ten aanzien van het individuele programma? Moet dit worden vastgelegd als zijnde een tijdelijk of aangepast (behandel)plan. Gelden dan ook de eisen van artikel 3.13, zoals inspraak van de jeugdige?
- Als ervoor wordt gekozen om geen individueel programma vast te stellen, in afwachting van het plan zoals bedoeld in artikel 3.12, draait de jeugdige dan mee in het reguliere programma van gemeenschappelijke activiteiten?
- Indien een jeugdige zelf om een individueel programma verzoekt, wie beslist dan of dat verzoek gehonoreerd wordt en op basis van welke criteria?
- Biedt dit artikel ook de wettelijke grondslag voor het aangepaste programma die jeugdigen in sommige instellingen krijgen opgelegd na bijvoorbeeld een incident of weglouppoging. Dergelijke programma's kunnen enkele dagen duren (vaak al op voorhand bepaald) en bevatten vaak forse vrijheidsbeperkingen. In het belang van de jeugdigen zouden deze programma's niet langer mogen worden toegestaan of anders sterk worden ingeperkt.

5.7. Delegatiegrondslag voor inrichtingseisen kamer

Neem een delegatiegrondslag op in artikel 3.1, vergelijkbaar met artikel 17 lid 5 Bjj, om eisen aangaande de inrichting van de kamers vast te stellen.

De inrichting en faciliteiten van de kamers van jeugdigen in instellingen voor gesloten jeugdhulp lopen sterk uiteen, van goed tot ronduit schrijnend. Op basis van de Jeugdwet gelden er geen minimumeisen aan de inrichting, afmeting, faciliteiten of kwaliteit van de kamers in instellingen voor gesloten jeugdhulp. In de Bjj is een delegatiegrondslag opgenomen om regels te stellen omtrent de eisen waaraan een kamer moet voldoen (artikel 17 lid 5 Bjj). Deze regels zijn vastgelegd in de *Regeling eisen kamer justitiële jeugdinrichtingen*. Dit geeft jeugdigen het recht op een minimale standaard inrichting, faciliteiten en kwaliteit van de kamer waarin zij verblijven. Een dergelijke grondslag moet ook worden opgenomen in het voorliggende wetsvoorstel, zodat vastgelegd kan worden wat de minimumeisen aan de kamer van jeugdigen die verblijven in een gesloten jeugdinstelling moeten zijn.

Kamerlid Westerveld heeft in 2019 al eens een verzoek gedaan middels een helaas verworpen motie (2019D19672) tot het opstellen van een wensenlijst en het realiseren van minimale faciliteiten voor de eigen kamer van jeugdigen in de gesloten jeugdhulp, omdat veel faciliteiten verouderd of ondermaats zijn.

5.8. Toegang tot een arts en tandarts

De vrije toegang tot een (tand)arts is van groot belang in een gesloten jeugdinstelling. Het feit dat een kind in een gesloten jeugdinstelling woont, doet niets af aan het recht op gezondheidszorg (artikel 24 IVRK). Het is dan ook positief dat de toegang tot een arts expliciet is opgenomen in artikel 3.3. van het wetsvoorstel. Op dit moment is het in de praktijk vaak lastig voor een jeugdige om een arts te zien. Soms wordt er eerst een 'screening' gedaan door een hiertoe onbevoegde medewerker die bepaalt of een arts nodig is. Als deze een arts bezoek nodig acht, kan de jeugdige vaak enkel terecht bij de arts of medische dienst die aangesloten is bij de instelling. De mogelijkheid tot vrije keuze voor een (tand)arts is een recht van iedere Nederlander en daarmee zeer gewenste aanvulling. Op basis van de praktijk zou dit recht tot vrije toegang tot een (tand)arts steviger vastgelegd moeten worden ten einde de rechtspositie van de jeugdige extra te versterken.

Herformuleer artikel 3.3 naar een recht van een jeugdige om een arts te raadplegen.

De rechtspositie van de jeugdige wordt sterker wanneer de vrije toegang tot en de vrije keuze voor een (tand)arts wordt vastgelegd als het recht van een jeugdige daartoe in plaats van de huidige formulering waarin de jeugdige hiertoe in de gelegenheid moet worden gesteld door de directeur. Dit is in lijn met artikel 24 IVRK.

Voeg ook de vrije toegang tot de tandarts toe aan artikel 3.3.

Ook de vrije toegang tot en vrije keuze voor de tandarts zou vastgelegd moeten worden in artikel 3.3. Tandartszorg is van groot belang voor jeugdige in een gesloten jeugdinstelling, mede omdat jeugdigen tijdens incidenten gebitsbeschadigingen kunnen oplopen.

Geef een nadere toelichting op 'Wordt in de gelegenheid gesteld', inhoudende zonder dat hem daartoe drempels worden opgelegd en binnen een zo kort mogelijke termijn.

Dat de jeugdige in de gelegenheid wordt gesteld een (tand)arts te raadplegen zou moeten betekenen dat hij dat kan doen zonder enig voorbehoud en binnen een zo kort mogelijke termijn. Het verdient de voorkeur dit wettelijk te borgen, dan wel op te nemen in de memorie van toelichting.

Drempels die soms opgeworpen worden zijn:

- de jeugdige moet aan een medewerker vertellen waarom hij een arts wil zien;
- de jeugdige moet de noodzaak tot bezoek aan een arts motiveren aan een medewerker;
- de jeugdige moet eerst gezien worden door de medische dienst, voordat hij eventueel toegang kan krijgen tot een arts.

Daarnaast komt het voor dat het bezoek aan de arts door medewerkers wordt uitgesteld tot bijvoorbeeld een volgende dag, ook als de jeugdige aangeeft veel pijn of last te hebben.

Leg concreter vast of licht toe dat de directeur het raadplegen van een arts naar keuze faciliteert.

De directeur moet een proactieve houding hebben om ervoor te zorgen dat een jeugdige vrije keus krijgt tussen een door de instelling beschikbaar gestelde arts en een arts naar keuze. Bijvoorbeeld door beide opties aan te dragen en de jeugdige te laten weten wie de dichtstbijzijnde huisarts is.

5.9. Kleding, schoeisel en zakgeld

Artikel 3.4 regelt dat jeugdigen in staat gesteld worden hun eigen kleding en schoeisel te dragen. Met het oog op een zo normaal mogelijk omgeving is dit een positieve ontwikkeling. Ook de verantwoordelijkheid van de directeur om te voorzien in kleding en schoeisel als de jeugdige daar niet over beschikt en delegatiegrondslag voor het toekennen van zakgeld is een positieve verbetering ten opzichte van de huidige situatie onder de Jeugdwet. Dit is tevens meer in overeenstemming met het recht dat alle jeugdigen hebben op grond van artikel 27 IVRK, te weten het recht op een toereikende levensstandaard.

De vertrouwenspersonen worden er in de praktijk regelmatig door jeugdigen op gewezen dat het hen ontbreekt aan voldoende kleding en schoeisel en dat zij niet het zakgeld krijgen waar zij recht op hebben. Dit is een groot punt van zorgen voor de jeugdigen. Met name als er geen ouders (betrokken) zijn of zij niet draagkrachtig genoeg zijn om te voldoen aan hun onderhoudsplicht jegens de jeugdige, vallen deze jeugdigen in een gat waarin meestal niet tijdig een oplossing gevonden wordt. Dit is bevestigd door de rapporten van de Kinderombudsman ('*Mag ik mijn zakgeld*' en '*Krijg jij al zakgeld*'). In die gevallen kan het erg lang duren voor dat er zakgeld of voldoende kleding beschikbaar is. De betrokken instanties wijzen naar elkaar en de jeugdige blijft achter met niets. Een wettelijke verankering van dit recht is dan ook een aanzienlijke verbetering, maar zou steviger kunnen worden ten behoeve van de jeugdigen.

Geef nadere uitleg aan 'tenzij die een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid in de instelling'.

Lid 1 van artikel 3.4 stelt dat de jeugdige in de gelegenheid gesteld wordt eigen kleding en schoeisel te dragen, tenzij die een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid in de instelling. De memorie van toelichting geeft geen nadere aanwijzing voor dit criterium en het verdient aanbeveling hier meer richting aan te geven. Valt hieronder bijvoorbeeld het verplicht dragen van slippers in plaats van schoenen bij wegloupgevaar?

Geef nadere uitleg aan 'indien de jeugdige niet de beschikking heeft over kleding en schoeisel, voorziet de directeur daarin'.

Lid 2 van artikel 3.4 geeft de directeur de verplichting te voorzien in kleding en schoeisel als de jeugdige daar niet over beschikt. Letterlijk betekent 'niet de beschikking hebben over kleding en schoeisel' nul kleding en nul schoeisel. Een jeugdige met één broek, één onderbroek, één T-shirt en één paar sokken, zou dan letterlijk bezien niet in aanmerking komen voor een voorziening van de directeur. Dit zal niet de intentie van deze regeling zijn, maar het verdient de voorkeur om hier een nader uitleg aan te geven of het lid te herformuleren naar: *"Indien de jeugdige, naar oordeel van de directeur, niet de beschikking heeft over voldoende passende en geschikte kleding, voorziet de directeur daarin."* Geschikt ziet dan op geschikt voor het seizoen en activiteiten zoals sport. Passende ziet dan op kleding en schoeisel in de juiste maat.

Geef nadere toelichting over de verhouding tussen de verplichting van de directeur versus de onderhoudsplicht van ouders.

Naast de verplichting die met dit wetsvoorstel wordt gecreëerd voor de directeur om te voorzien in kleding en schoeisel als de jeugdige daarover niet beschikt hebben ouders ook een onderhoudsplicht jegens hun kind. De vraag is wat de verhouding is tussen deze verplichting en de onderhoudsplicht van ouders. Gaat de verantwoordelijkheid van de directeur voor op de onderhoudsplicht, zodat de jeugdige snel voorzien kan worden van kleding en schoeisel en spreekt hij daarna de ouders aan op deze onderhoudsplicht? Het verdient de voorkeur hierover duidelijkheid te geven, zodat de jeugdige niet de dupe wordt van het heen en weer schuiven van de verantwoordelijkheid. Dit zou in lijn zijn met het advies van de Kinderombudsman ten aanzien van zak- en kleedgeld, namelijk dat de professionals en ouders het onderling moeten regelen en dat de jeugdige hiervan geen hinder ondervindt.

5.10. Huisregels

Voeg toe aan artikel 3.8 dat vrijheidsbeperkende maatregelen geen deel mogen uitmaken van de huisregels.

Artikel 3.8 vraagt van de directeur om huisregels vast te stellen voor de ordelijke gang van zaken en de veiligheid in de gesloten jeugdinstituut en die een pedagogisch klimaat waarborgen. In de memorie van toelichting staat dat vrijheidsbeperkende maatregelen geen deel mogen

uitmaken van de huisregels. Het verdient de voorkeur dat deze essentiële toelichting wettelijk verankerd wordt in plaats van enkel een melding in de memorie van toelichting.

5.11. Samenplaatsen jeugdigen met een civiele en strafrechtelijke maatregel

Heroverweeg de mogelijkheid die met het wetsvoorstel gecreëerd wordt om jeugdigen met een civielrechtelijke en strafrechtelijke maatregel samen te plaatsen in met name kleinschalige voorzieningen.

Het is onwenselijk om (wederom) mogelijk te maken dat jeugdigen met een civielrechtelijke en strafrechtelijke maatregel samen worden geplaatst. Een contra-indicatie hiervoor is bijvoorbeeld de duur van het verblijf. Jeugdigen met een strafrechtelijke maatregel hebben meestal een duidelijke, vooraf bepaalde einddatum; op een bepaald moment loopt de maatregel gewoon af. Jeugdigen met een civielrechtelijke maatregel krijgen vaak te maken met een verlenging hiervan. Hoe verhoudt zich dan hetzelfde gedrag en bijvoorbeeld dezelfde voortgang van doelen zich dan tot de duur van het verblijf. Brengt alleen de duur van het verblijf niet al direct ongelijkheid met zich mee?

5.12. Aanwijzingen op grond van artikel 3.10

Heroverweeg het opnemen van de bevoegdheid tot het geven van een aanwijzing zoals bedoeld in artikel 3.10.

Op basis van de wettekst en de memorie van toelichting wordt het onvoldoende duidelijk wat kan vallen onder een aanwijzing zoals bedoeld in artikel 3.10 en welke noodzaak er bestaat tot een dergelijke bevoegdheid. Om die reden heeft het de voorkeur deze bevoegdheid niet op te nemen in de wet. Als het onduidelijk is wat hier onder kan vallen werkt het willekeur in de hand en kan het leiden tot nog meer (vrijheids)beperkingen voor jeugdigen.

Andere vragen die deze bevoegdheid oproept zijn:

- Wat is de consequentie van het eventueel niet opvolgen van een dergelijke maatregel? Is dat reden voor de inzet van een vrijheidsbeperking?
- Is het vergelijkbaar met de mogelijkheid tot het geven van een schriftelijke aanwijzing van de jeugdbeschermer?
- Zijn er (vorm)vereisten aan een dergelijke maatregel?
- Beslist de directeur hiertoe alleen of wint hij advies in?
- Staan er rechtsmiddelen open tegen een dergelijke maatregel/ kan een jeugdige hierover een klacht indienen?

De voorgenoemde bevoegdheid gaat uit van de noodzaak tot machtsgebruik in plaats van dat in overleg met de jeugdige gegaan wordt om hetgeen dat gedaan moet worden gedaan te krijgen. Als de jeugdige iets moet verplaatsen omdat er een reparatie moet plaatsvinden (voorbeeld uit de memorie van toelichting), moet men er toch vanuit gaan dat dit middels een gesprek geregeld kan worden. Door een aanwijzingsbevoegdheid op te nemen wordt bij voorbaat uitgegaan van de onwil van jeugdigen om mee te werken aan een redelijke vraag of redelijk verzoek van de instelling. Het neemt ook de noodzaak weg om in gesprek te gaan met

jeugdigen als iets van hen verlangd wordt. Het creëren van een bevoegdheid maakt dat deze ook gebruikt zal gaan worden als men er niet uitkomt of het gesprek niet wil aangaan. Het opnemen van een dergelijke bevoegdheid draagt niet het stimuleren van een pedagogisch leefklimaat uit.

Indien de bevoegdheid tot het geven van een aanwijzing zoals bedoeld in artikel 3.10 blijft bestaan, voeg dan hieraan toe dat vrijheidsbeperkende maatregelen niet via een aanwijzing opgelegd mogen worden aan jeugdigen.

De memorie van toelichting geeft, ten aanzien van deze bevoegdheid, de essentiële toelichting dat vrijheidsbeperkende maatregelen niet via een aanwijzing opgelegd mogen worden aan jeugdigen. Een dergelijke belangrijke toevoeging verdient wettelijke verankering.

5.13. Time-out mogelijkheid

Schrijf voor dat de mogelijkheid van de 'time-out' als pedagogische maatregel, zoals bedoeld in artikel 3.11, ook moet worden opgenomen in het (behandel)plan.

De jeugdige kan tijdelijk uitgesloten worden van het verblijf op de groep of deelname aan een gemeenschappelijke activiteit, indien er sprake is van verstorend gedrag. Het begrip verstorend gedrag is zeer subjectief en deze formulering werkt willekeur in de hand. Wat de ene medewerker als verstorend gedrag ziet kan door een ander niet als verstorend gezien worden. Dit heeft te maken met de kaders die eenieder heeft voor gedrag dat hij of zij ziet als verstorend. Dit kan ook afhankelijk zijn van de tolerantie die iemand heeft ten aanzien van verstorend gedrag en het geduld om goed om te gaan met dergelijk gedrag op een bepaald moment. Het is en blijft mensenwerk en iedere ouder weet ook dat hij op de ene dag beter bestand is tegen verstorend gedrag of gedrag niet bestempelt als verstorend ten opzichte van een andere dag. Dit kan (deels) worden weggenomen door vooraf te beschrijven welk gedrag men instellingsbreed als verstorend ziet en deze beschrijving voor iedereen zichtbaar te maken. Hiernaast kan de instelling voor specifieke jeugdigen verstorend gedrag opnemen in het plan. Dit helpt om willekeur te voorkomen en creëert rechtsbescherming voor de jeugdige.

Voeg toe aan artikel 3.11 dat er altijd alternatieven overwogen worden, voordat gebruik gemaakt wordt van deze time-out mogelijkheid vergelijkbaar met de bepaling van artikel 4.2 lid 1 sub a ten aanzien van vrijheidsbeperkingen.

Dit kan onder meer door de eventuele inzet van de time-out te bespreken met de jeugdige, zodat met hem gekeken kan worden naar alternatieven.

Leg vast dat na de inzet van de time-out altijd met de jeugdige wordt gesproken over de inzet hiervan. Alleen dan kan een pedagogisch effect bereikt worden.

De memorie van toelichting geeft aan dat de maatregel gericht is op de opvoeding van de jeugdige, net zoals men deze eventueel thuis zou inzetten. Om ervoor te zorgen dat een dergelijke maatregel ook daadwerkelijk bijdraagt aan de opvoeding, dient er naderhand altijd

met de jeugdige gesproken worden over het waarom van de inzet van de time-out, wat de reden voor het gedrag van de jeugdige was en hoe een nieuwe inzet voorkomen kan worden, net zoals men dat thuis ook zou doen. De jeugdige moet hierbij ook worden gevraagd naar zijn mening over het gedrag van de medewerker(s), zodat ook zij hiervan kunnen leren.

Een voorstel is om een lid 4 toe te voegen aan artikel 3.11:

Na een uitsluiting spreekt de directeur of een jeugdhulpverantwoordelijke altijd met de jeugdige waarbij in ieder geval aandacht is voor:

- a) de reden voor uitsluiting;
- b) het gedrag dat geleid heeft tot de uitsluiting;
- c) het voorkomen van een volgende uitsluiting; en
- d) verbeterpunten in het gedrag van de medewerker(s).

5.14. Doelstellingen voor verblijf in gesloten jeugdinstelling

Licht toe wat bedoeld wordt met het 'weer naar vermogen kunnen deelnemen aan de samenleving', zoals opgenomen in artikel 1.4 lid 1 van het wetsvoorstel.

Artikel 1.4 lid 1 ziet op de doelstellingen van het verblijf van een jeugdige in een gesloten jeugdinstelling. Eén van deze doelstelling is het weer naar vermogen kunnen deelnemen van de jeugdige aan de samenleving. Wat wordt precies bedoeld met het weer naar vermogen kunnen deelnemen aan de samenleving? Wie bepaalt wanneer dit (alsmede de andere doelen voor verblijf) behaald zijn? En wat als dit niet behaald wordt? Het verdient aanbeveling om dit nader toe te lichten.

5.15. Afkorting voor Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming

Heroverweeg de gekozen afkorting voor de Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming ("Raad").

In de algemene bepalingen (artikel 1.1) wordt voorgesteld om Raad te gebruiken, wanneer gesproken wordt over de Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming. In het jeugdhulpdomein kan dit verwarring opleveren, omdat de Raad voor de Kinderbescherming (in spreektaal) ook vaak afgekort wordt naar de Raad. Om verwarring te voorkomen zou de Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming afgekort kunnen worden naar RSJ.

5.16. Nummering paragrafen en artikelen

Wijzig de nummering van de paragrafen en artikelen, zodat er geen paragrafen en artikelen zijn met hetzelfde nummer.

De wijze van nummering zoals nu opgenomen in het wetsvoorstel brengt met zich mee dat paragrafen en artikelen hetzelfde nummer hebben. Zie bijvoorbeeld paragraaf 4.1 en artikel 4.1 of artikel 4.3 (onder paragraaf 4.1) en paragraaf 4.3 Dit is verwarrend voor de leesbaarheid en citatie. Een doornummering, zoals paragraaf 4.1 met artikel 4.1.1, is wenselijker.

5.17. Verwijzing naar de gezinsvoogd

Wijzig de term van gezinsvoogd naar jeugdbeschermer.

In artikel 3.13 lid 2 sub d wordt gesproken over de gezinsvoogd. Sinds de inwerkingtreding van de Jeugdwet worden er diverse benamingen gebruikt voor deze functionaris. De term 'gezinsvoogd' is niet langer de landelijk gedragen term; de term 'jeugdbeschermer' is dat wel. Het verdient aanbeveling deze terminologie over te nemen.

Wij hopen dat u onze adviezen en opmerkingen ter harte neemt en wij zijn altijd bereid nadere toelichting te geven op onze standpunten.

Met vriendelijke groet,

Namens het AKJ – *vertrouwenspersonen in de jeugdhulp*,

Mr. J. Hellinga
Jurist

Mr. C. Rueb
Juridisch beleidsmedewerker